RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919. Första kammaren. Nr 36.

Lördagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och bordlades jordbruksutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av den till länslasarettet i Västerås upplåtna mark mot viss nämnda stad tillhörig donationsjord ävensom en i ämnet väckt motion.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets memorial nr 39 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 15 och 18.

Lagförslag rörande tiden för bageri-arbete m. m.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete samt två i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 mars 1919 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 339, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete.

I samband med denna proposition hade utskottet förehaft till behandling två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen *dels* nr 203, inom första kammaren, av herr *von Sydow*, vari föreslagits, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 339, att den föreslagna lagen icke bleve tillämplig å sådant arbete, som bedreves kontinuerligt med tre skiftlag, *dels ock* nr 409, inom andra kammaren, av herrar *Sjöström* och *Borggren*, vari hemställts,

att i § 2 b) ordet *bröd* måtte utgå,

att i § 4 första styckets sista del: »Är ytterligare eftergift — — — — Konungen förordnar», måtte helt utgå, samt

att lagens giltighetstid måtte bliva fastställd att lyda, till dess ny lag i samma ärende av riksdagen godkändes.

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga en lag i ämnet av den lydelse, utlåtandet visade;

B) att herr von Sydows motion nr 203 samt herrar Sjöströms och Borggrens motion nr 409 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

I avseende på sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman! I avseende på föredragningen av andra särskilda utskottets utlåtande nr 3 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att det däri behandlade lagförslaget först föredrages, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadganden samt ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställanden föredragas;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt

att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets lagförslag.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag.

Om arbete, varom här är sagt, i hotell-, restaurang- eller kaférörelse eller eljest bedrives utan samband med bageri- eller konditorirörelse, skall det icke vara underkastat denna lag i vidare mån, än det avser tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk.

Herr Nilsson, Johan: Vid detta utskottsutlåtande finnes fogad en reservation, som ju visserligen utmynnar i ett yrkande om, att en paragraf utöver dem, som av Kungl. Maj:t och utskottet äro föreslagna, skulle tillkomma, men då denna paragraf egentligen sam-

manhänger med 1 och 3 §§, har jag tillåtit mig att redan nu begära ordet.

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

Lagförslaget innehåller ju i 1 § sådana bestämmelser, att den enskilde, som arbetar utan lejd arbetskraft, också skulle beröras av de bestämmelser, som innefattas i detsamma. Detta hava vi reservanter icke kunnat vara med om att tillstyrka, och skälen härför hava vi anfört i vår reservation, där vi säga: »Den moderna arbetarlagstiftningen, av vilken nu ifrågavarande lag är avsedd att bliva en del, har till uppgift att i socialt och hygieniskt avseende bereda skydd åt lönearbetarna. Den bör sålunda endast hava tillämpning å dem, som mot avlöning äro anställda i annans arbte». — Nu går ju som sagt denna lag därutöver och berör även den enskilde, så att han icke skulle få arbeta på vilka tider han behagar. De skäl, som utskottet anfört för ett antagande av denna bestämmelse, äro konkurrensskälen, men utskottet har haft vissa betänkligheter mot att gå så långt, som det har gjort, och yttrar härom följande: »Lagförslaget avviker från arbetarskyddslagstiftningen i allmänhet i det avseendet, att det riktar sig ej blott mot användandet av arbetare på visst sätt utan förbjuder bedrivande av arbete, oavsett av vem det verkställes, under vissa tider. En ensam person, som idkar tillverkning av bröd till försäljning, skulle sålunda bliva förhindrad att själv baka nattetid. Förnekas kan ej, att dylika konsekvenser principiellt taget förefalla mindre tilltalande, men konkurrensförhållandena inom bageriyrket — mellan de mer yrkesmässigt bedrivna, större bagerierna och hembagerierna — nödvändiggöra en sådan läggning av lagstiftningen.» Det är sålunda rädsla för dessa konkurrensförhållanden, som har varit skälet till att man gått så långt, som man har gjort. Emellertid anser jag för min del — och jag förmodar, att även reservanterna i övrigt dela denna uppfattning — att någon sådan anledning till att man på detta sätt skulle avskära all konkurrens, icke finnes. I de större städerna kan det vara möjligt, att man kunde vara rädd för en sådan konkurrens, men på landsbygden hava vi en hel del sådana yrkesidkare över vilka det skulle vara synnerligen svårt att utöva någon kontroll, så att man skulle kunna tillhålla dem att arbeta på den i lagförslaget utsatta tiden. För övrigt är det i allmänhet synnerligen svårt att kontrollera, att denna lag kommer att efterlevas. I 5 § säges det ju, att yrkesinspektionen skall utöva kontrollen över denna lags efterlevnad, men då bleve följden den, att man finge hålla folk från yrkesinspektionen, som skulle gå omkring till hembagerierna och se efter, att de ligga tillräckligt länge om morgnarna och icke stiga upp och börja sitt arbete i olaga tid. Det synes mig vara att gå väl långt i ingripande mot den enskilde.

Vidare innehåller ju 3 § bestämmelser för det fall, att arbetet försiggår i skift. Då har man från Kungl. Maj:ts och utskottets sida inskränkt sig till att det endast skulle kunna arbetas med två skift, d. v. s. tiden är så pass långt tilltagen, att 2-skiften skulle behövas. Men härom har herr von Sydow motionerat sålunda, att man skulle kunna få 3-skiften införda, och i reservationen hava vi också tillstyrkt detta.

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

Nu är det emellertid så, att från denna 1 § innehåller icke reservanternas förslag någon avvikelse, och jag yrkar därför bifall till nämnda paragraf, men jag kommer att framdeles yrka bifall till reservanternas förslag om tillägg av en nionde paragraf, sedan de åtta övriga paragraferna blivit antagna.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag skall tillåta mig att yttra några ord närmast angående de reservationer, som äro avgivna vid särskilda utskottets förevarande betänkande.

Härvid är först frågan om hembageriernas ställning, såsom den föregående ärade talaren närmare utvecklade. Vissa reservanter vilja hava en särskild 9 §, innebärande att å sådan rörelse, som bedrives utan biträde av annan än hustru och hemmavarande barn, lagen ej skulle äga tillämpning. I den kungl. propositionen har i detta avseende framhållits, att det funnes vissa skäl till att i anslutning till lagen om arbetarskydd även här uppehålla principen om att frihet i detta avseende fortfarande skulle finnas för medlemmar av arbetsgivarens familj. Men det har vid den föregående utredningen av de särskilt tillkallade bagerisakkunniga framhållits, att ett dylikt tillvägagångssätt icke borde ifrågakomma med avseende å bagerinäringen, enär det skulle åstadkomma stora svårigheter med hänsyn till konkurrensen olika bageriföretag emellan. »Därigenom skulle nämligen hembagerierna», heter det i propositionen, »som ofta endast sysselsätta arbetsgivaren och medlemmar av hans familj beredas möjlighet att idka nattarbete och kunna tillhandahålla allmänheten färskt bröd på morgnarna långt tidigare än de större bagerierna. Man skulle även, såsom erfarenheten från andra länder visar, kunna befara försök att kringgå lagen, t. ex. genom att arbetarna formellt upptagas såsom delägare eller hyresgäster. Med hänsyn härtill hade kommittén funnit sig nödgad rikta förbudet mot själva arbetet, oavsett av vem det verkställdes.» — Det är också otvivelaktigt, att de stora bagerierna betrakta konkurrensen från hembagerierna såsom en verkligt allvarlig ekonomisk fara. Hembagerierna, som för resten torde vara en specifikt svensk företeelse, hava den fördelen, att för dem icke förekommer någon distribution. Därigenom kunna de erbjuda sin kundkrets färskare bröd tidigare på morgnarna och undgå den betydande kostnad, som är förenad med distributionen. Särskilt i de större städerna säljas övervägande kvantiteter mjukt bröd efter distribution i mjölk- och brödmagasin, under det att försäljningen i brödbageriernas butiker utgör endast en ringa del. Det är klart, att i och med antagandet av denna lag tillgången på färskt bröd under de första morgontimmarna blir inskränkt, och de affärer, som då skulle kunna tillhandahålla sådant bröd något tidigare än andra, skulle otvivelaktigt kunna påräkna en god avsättning. Om man sålunda ginge med på reservanternas förslag, kunde man påräkna en avsevärd ökning av hembagerierna, vilken ökning skulle vara till förfång för de egentliga yrkesutövarna. Det är därför i den egentliga bagerinäringens intresse,

som man ansett sig nödsakad att gå den väg, som här är föreslagen och från vilken jag tror, att man icke bör avvika.

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

Det har av den föregående ärade talaren omnämnts, att förhållandena på landet skulle bereda särskilda svårigheter, men jag föreställer mig, att de, som vilja tillverka börd till avsalu, icke göra det i så stor omfattning, att det icke kan vara fullt tillräckligt för dem att börja klockan sex om morgnarna. De hava icke så stor tillverkning, att de icke redan kort tid efter klockan sex kunna hava sitt bröd färdigt och ute i marknaden. På landet bakas väl också övervägande i hemmen för eget bruk och ej till avsalu.

Den andra delen av den första reservationen hänför sig till frågan om skiftindelningen. Man har därvidlag åberopat, att kommerskollegium gjort gällande, att det borde lämnas full frihet att vid kontinuerlig drift använda skiftindelning, vilket skulle få sin särskilda betydelse med avseende på vissa fabriker, närmast spisbrödsfabrikerna, vilka för resten äro ett litet fåtal. Det är anfört i den kungl. propositionen, att det icke syntes förefinnas något starkare intresse hos vederbörande fabriker själva för en dylik reglering; den skulle ock kunna innebära betänkliga verkningar i konkurrenshänseende. Det är nog också så, att där skiftindelning förekommer inom bagerierna den är anordnad på ett ganska olämpligt sätt. Där förekommer skiftarbetet så ordnat, att de olika lagen alltid bibehålla samma tidsförläggning, en anledning, som icke kan anses lämplig uppmuntra och som icke överensstämmer med vad man närmast avser med och kallar skiftarbete. Arbetet lär också eljest ofta vara ordnat med skiftindelning på ett mindre tillfredsställande sätt. Skulle ett undantag i förevarande avseende stadgas, borde det avfattas på ett sådant sätt, att man finge någon säkerhet för en verkligt tillfredsställande skiftindelning. Undantaget, varom nu är fråga, skulle företrädesvis gynna de större företagen, vilka ju hava lättare att anordna en regelbunden skiftindelning, och man skulle, om det antoges sannolikt också övergå till att i betydande omfattning införa skiftindelning. Detta skulle å andra sidan också avsevärt försvåra kontrollen över lagens efterlevnad. Jag kan icke heller finna, att några egentligt bärande skäl äro av reservanterna anförda, varför man skulle begränsa denna bestämmelse till sådant arbete, som bedrives dygnet runt. Bedrives arbetet med två s. k. dagskift, kunde ju arbetet lämpligen fortgå till klockan 10 eller 11 e. m., och då borde ett sådant undantag från lagens bestämmelser med ännu större skäl kunna medgivas.

Lagstiftningen om arbetstidens förläggning omfattar också nattarbetets reglering, och den frågan är hänskjuten till arbetstidskommittén, vilken nu också närmast är sysselsatt med frågan om nattarbetets reglering. Vilka riktlinjer som kunna uppdragas i det förslag till lagstiftning i ämnet, som sålunda kommer att avgivas, rörande nattarbetets tillåtlighet, är för närvarande ovisst, och det synes mig också med hänsyn härtill olämpligt, att man i förevarande speciallag mer, än som av de faktiska förhållandena nödvändigtvis påkallas, inlåter sig på en reglering av nattarbetet.

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

Med avseende på de reservationer, som i övrigt äro avgivna vid förevarande betänkande, så hänför sig den av herr Lindley m. fl. avgivna till en motion, som är väckt av herrar Sjöström och Borggren, och vilken motion går ut på dels en viss inskränkning i 2 § med avseende på rätten för hotell, restauranger och kaféer att tillverka bröd, dels borttagande av ett visst stycke i 4 §, som handlar om de eftergifter, som kunna ifrågasättas från lagens stadganden. Jag tror för min del icke, att det är tillräckligt bärande skäl anförda för att i detta avseende frångå den ställning, som intages i Kungl. Maj:ts proposition. Det bör vara skäligen rimligt, att hotell, restauranger och kaféer kunna få för viss tillverkning även av bröd använda sig av den tid, som här är bestämd i 2 § och motionärernas förslag i denna del är ju också släppt i reservationen. Vad undantaget i 4 § beträffar, så har det tillkommit för att få lagen så mjukt som möjligt vid övergången; framdeles komma tilläventyrs strängare bestämmelser behövas. En sådan eftergift som den nu berörda bör blott förekomma i undantagsfall; det är därför den endast bör meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar. Det är givet, att en sådan bestämmelse måste handhavas med största varsamhet, och jag tror, att man kan lägga avgörandet med fullt förtroende hos den myndighet, som det här är fråga om, socialstyrelsen, eller, ifall det nu blir ett arbetsråd, därest ett sådant inrättas i sammanhang med den allmänna lagstiftningen om arbetstiden hos denna myndighet, vilken väl i så fall härtill bemyndigas av Kungl. Maj:t. Jag tror, att man kan vara lugn för att dylika eftergifter icke komma till stånd i andra fall, än då de äro påkallade av ett verkligt behov för att icke åstadkomma alltför stora rubbningar i eller svårigheter för en pågående produktion.

Slutligen har en annan reservant yrkat, att lagen icke måtte erhålla provisorisk giltighet utan såsom andra lagar gälla, intill dess Kungl. Maj:t och riksdagen sammanstämmande annorlunda besluta. Anledningen till att man gjort lagen provisorisk är den, att man med hela arbetstidslagstiftningen är inne på ett område, där man rör sig med åtskilliga tvivelaktiga och på förhand rätt så oberäkneliga faktorer; man har därför icke heller velat binda denna lagstiftning för alltför lång tid utan önskat, att man skulle hava tillfälle att inom en tämligen nära framtid företaga en revision av bestämmelserna. Det är rent praktiskt sett tämligen likgiltigt, tror jag, till vilken ståndpunkt, man sluter sig i detta avseende. Jag föreställer mig, att om det visar sig något starkare behov att få en ändring i lagen, så bör, numera åtminstone, efter de förhållanden, som komma att inträda, det icke förefinnas större svårigheter att få lagen, även om den icke har provisorisk karaktär, ändrad för framläggandet av ett nytt förslag till lag. Men det synes mig dock vara lämpligast att man icke frångår det förslag att nu tillsvidare införa en lagstiftning i här förevarande ämne, av allenast provisorisk art, som Kungl. Maj:t framlagt. Det finns internationella avtal på förevarande område uppgjorda eller träffade, och ytterligare sådana

komma nog till stånd. Detta gör, att man kanske får större frihet att vidtaga jämkningar i lagen efter dylika omständigheter, om man har en provisorisk lag än om någon tidsbegränsning för lagens giltighet icke finnes.

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

På grund av vad jag sålunda yttrat och under åberopande av Kungl. Maj:ts proposition och utskottets utlåtande, förefaller det mig vara klokast, om kammaren i detta avseende skulle vilja biträda Kungl. Maj:ts förslag allenast med de ändringar, som utskottet gjort, varom jag tillåter mig hemställa.

Herr Ödlund: Då jag har haft tillfälle att deltaga i utskottets behandling av detta ärende och tillsammans med herr Lindley m. fl. antecknat mig såsom reservant beträffande 4 § samt övergångsstadgandet, skall jag be att med några ord få motivera denna reservation.

Det är alldeles givet, att om lagen skall antagas, måste det göras vissa undantagsbestämmelser. Men vi anse, att då det i denna lag finnes fyra sådana, det är åtminstone en för mycket. Till att börja med, är det undantag i första delen av 4 §, däri det stadgas att undantag får göras för särskilda förhållanden, som påkalla avvikelse från det i 1 § stadgade förbudet. I den sista delen av första stycket av 4 § förekommer ytterligare ett undantag, då det talas om att eftergift kan meddelas, därest det är oundgängligen erforderligt för ändamålsenlig drift. I andra stycket av samma paragraf är återigen ett undantag medgivet. Det heter där: »Är på grund av olyckshändelse eller annan oförutsedd omständighet avvikelse, varom i första stycket sägs, oundgängligen nödvändig, och är ej tid att inhämta tillstånd därtill, må avvikelsen vidtagas utan tillstånd, dock ej för mer än ett dygn i sänder.» — Slutligen kommer det fjärde undantaget i det särskilda övergångsstadgandet, där det bestämmes, att anstånd med lagens tillämpning kan medgivas, »om det beträffande visst företag visas vara erforderligt att vidtaga förändringar i driftsätt eller anordningar i övrigt för att icke tillämpningen av förevarande lag skall i väsentlig mån förminska företagets produktionsförmåga, och nämnda förändringar icke utan synnerlig svårighet kunna genomföras, till dess lagen skall träda i kraft i avseende å företaget». — Vi reservanter anse, att dessa undantag äro behövliga utom beträffande det undantag, där vi reserverat oss. Vi anse det nämligen icke nödvändigt att, såsom det har stipulerats i 4 § första stycket, undantag från lagen skall få göras av viss myndighet endast för den ändamålsenliga driften av en affär, ty det är alldeles klart, att vilken arbetsgivare som helst inom denna bransch skall kunna komma och påstå, att det för den ändamålsenliga driften av hans rörelse är nödvändigt, att ett undantag från lagen medgives. Då blir frågan, om den myndighet, som skall medgiva undantaget, vill taga hänsyn till det eller icke. Jag tror nästan, att hänsyn i många fall kommer att tagas härtill, och då skulle lagen i detta stycke vara alldeles illusorisk.

Vidare hava vi reserverat oss till förmån för att lagen icke

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

skulle få provisorisk karaktär och upphöra att äga tillämpning 1923. Vi hava i detta avseende instämt i herr Perssons i Fritorp reservation, att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1919 och hava sin tillämpning allt framgent, tills Konungen och riksdagen besluta annorlunda.

Jag vill också säga, att jag är synnerligen tacksam, då jag själv känner till detta yrke och i många år arbetat inom detsamma såsom arbetare och på sista tiden även haft tillfälle att såsom arbetsgivare hava hand om yrkesarbetarna — jag är tacksam, säger jag, för att Kungl. Maj:t kommit fram med propositionen, och jag är även tacksam mot utskottsmajoriteten, som har antagit 1 § sådan den här föreligger.

Jag vill nu yttra några ord om herr Nilssons i Skottlandshus m. fl. reservation. Under hela tiden hava de varit med om de paragrafer, som utskottet enat sig om, men de vilja hava ytterligare en paragraf tillagd, nämligen en 9 §. Jag vill då påpeka, att i denna 9 § inneslutas två saker. De s. k. hembagerierna, som bestå av de enskilda arbetsgivarna, möjligen jämte familjemedlemmar skulle på grund av denna paragraf icke falla under lagen. Häremot vill jag säga, att dessa hembagerier redan hava en viss fördel, därför att de bedriva sin rörelse i mycket liten omfattning och alltså hava möjlighet att få ut sina alster tidigare om morgnarna än yrkesbagerierna. Detta är alltså en stor fördel. Jag vill också framhålla en sak, som ingen förut vidrört, och det är, att ingen representant för dessa s. k. hembagerier vare sig hos Kungl. Maj:t eller utskottet framfört något önskemål om att det måtte få bliva undantagna från lagen. De synas sålunda vara belåtna med lagen sådan den föreligger. De anmärkningar, som hava kommit fram till Kungl Maj:t, hava kommit från de s. k. yrkesbagerierna. Jag ser också däri ett skäl, varför något undantag från lagen för dessa hembagerier icke behöver göras, och jag yrkar alltså avslag härutinnan.

Den föreslagna nionde paragrafen handlar också om sådana bagerier, som bedrivas med regelbunden skiftindelning dygnet runt. Detta är ursprungligen herr von Sydows motion, men i denna motion begäres undantag för arbete, som bedrives kontinuerligt med tre skiftlag, under det att i reservationen orden »kontinuerligt med tre skiftlag» äro borttagna och ersatta med orden »regelbunden skiftindelning dygnet runt». Det är möjligt, att reservanterna mena samma sak som motionären, men det har enligt min mening en annan betydelse, när det står »skiftindelning dygnet runt». Det kan tolkas därhän, att det icke behöver vara 8-timmars skift, utan kan vara längre, och att huvudsaken är, att arbetet bedrives dygnet runt.

Jag vill säga, att skulle kammaren bifalla reservationen, ge vi en lag åt dessa yrkesutövare i åtta paragrafer men i den nionde paragrafen taga vi tillbaka allt vad som givits i de föregående. Ty det är alldeles klart, att om man undantager hembagerierna och sådana bagerier, som kunna driva sitt arbete med skiftindelning, så blir sedan inga kvar. Det är meningslöst att antaga en lag, som

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

ger en viss del åt yrkesutövarna, men i den sista paragrafen gör sådana undantag. Jag skulle hava förstått herr von Sydows motion och reservanterna, om de yrkat på att nattarbetet skulle vara kvar i spisbrödsbagerierna med kontinuerlig drift, ty i den förberedande behandlingen av denna lag har från spisbrödsfabrikanternas sida yrkats på undantag för de bagerier inom den branschen, som drivas med kontinuerlig drift d. v. s. dygnet runt. Men när man kommer och inbegriper de s. k. finbrödsbagerierna, då är det alldeles meningslöst. Skulle detta vinna kammarens bifall, då är det, såsom jag säger, lika bra att helt och hållet avslå lagen, ty då har den ingen nytta för arbetarna inom denna bransch.

Herr von Sydow: I anledning av den kritik, som dels av herr statsrådet och chefen för civildepartementet och dels av den siste ärade talaren riktats mot den motion, som jag väckt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, anhåller jag att få säga några ord.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle allt nattarbete i bagerierna förbjudas. Därav blir en följd, att om man har arbetet indelat i tre skift och det sålunda fortgår dygnet runt, skulle 3-skiftsystemet också bliva förbjudet i bagerierna. Enligt förslaget om arbetstidens begränsning, det s. k. lagförslaget om 8-timmarsarbetsdagen, är det icke meningen att förbjuda en sådan anordning inom industrien och fabriksdriften i allmänhet. Jag kan då icke se något skäl, varför man skulle förbjuda det speciellt för bagerierna. Det kan icke vara värre för en bageriarbetare, synes det mig, att arbeta om natten var tredje vecka än för en fabriksarbetare. Det är underligt, då man förut haft nattarbete i bagerierna i långt större utsträckning än i något annat yrke, man nu vill förbjuda nattarbete i bageriyrket i långt större utsträckning än i andra yrken. Man går från den ena ytterligheten direkt över till den motsatta. Herr statsrådet har vidare yttrat, att statsrådet icke visste, att det fanns något skäl, varför man borde ha en sådan anordning i bagerierna. Jag ber då att få säga herr statsrådet, att skälet härför är, att man med denna indelning av arbetet främjar massproduktion av billigt bröd. Det är utan tvivel det billigaste och ändamålsenligaste sättet för tillverkning av de enklaste brödsorterna att låta arbetet på detta sätt gå vid ständig eld och med regelbunden skiftindelning dygnet runt, och detta synes mig vara ett ändamål, som är väl värt att främjas av statsmakterna och icke att hindras.

Det är sagt, att i de bagerier, som nu finnas och som ha 3-skiftindelning, skulle själva indelningen av arbetstiden vara olämplig. Jag måste säga, att antalet bagerier, som ha denna 3-skiftindelning, är mycket ringa. Jag vet inte, om det i hela riket finnes mer än två, belägna i Stockholm; det *kan* hända, att det även finnes något i Göteborg eller på någon annan plats, som jag icke känner till. Men mer än tre eller fyra torde inte finnas i hela Sveriges rike. — Skulle i dessa bagerier tillämpas en olämplig skiftindelning, så att i fråga om rundgången, vissa arbetare betungas mer än de andra, så är detta icke något skäl för en lagstiftning, men väl kan det vara skäl för arbe-

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

tarnas organisationer att påkalla en ändring i detta avseende, vilken utan tvivel är mycket lätt att få till stånd.

Vidare anmärkte herr statsrådet, att frågan om nattarbetet i allmänhet är under omprövning av den s. k. arbetstidskommittén, och därutav drog herr statsrådet den slutsatsen, att man nu borde förbjuda 3-skiftindelning i bagerierna. Jag måste säga att av den utav herr statsrådet omnämnda omständigheten kommer jag till rak motsatt slutsats. Just den omständigheten, att frågan om nattarbete i allmänhet är under prövning av arbetstidskommittén, synes mig ge anledning till att man för närvarande och intill dess denna kommitté har hunnit fullborda sin prövning icke bör förbjuda nattarbete med 3-skiftindelning mera inom bagerierna än inom andra näringsgrenar.

Herr Ödlund yttrade, att ifall man gick med på reservationen, vore all betydelse av denna lagstiftning borta. Att detta är en överdrift, synes mig vara i hög grad påtagligt. Jag har redan sagt, att det inte torde finnas mer än tre eller fyra bagerier i hela riket med 3-skiftindelning. — Vad vidare de hembagerier beträffar, som avses i reservationen, så är deras antal också ytterligt ringa. Jag vill i det fallet åberopa herr Ödlund själv, ty herr Ödlund yttrade i utskottet, att herr Ödlund var övertygad om, att det i hela Sverige knappast funnes något hembageri, som icke hade någon lejd arbetskraft. Så tror jag också i själva verket är förhållandet. De bageriidkare, som tillverka bröd till avsalu och som icke ha någon lejd arbetskraft, som icke ha någon tjänarinna eller en springpojke eller ett bud eller dylikt, måste vara ytterligt fåtaliga, om det överhuvud taget finnes några sådana. Och den konkurrens, som skulle kunna befaras från deras sida, kan inte ha någon betydelse.

Jag ber för min del få säga, att den begränsning man här vill göra enligt reservationen, när man påyrkar, att lagen icke skulle få tillämpas på dem, som driva yrket endast med hjälp av hustru och barn, är övervägande av teoretisk natur. Yrkandet var framställt därför att man inte vill gå med på, att den arbetarskyddslagstiftning, vars syfte är att hindra, att lönearbetarna exploateras på ett sätt, som i socialt och hygieniskt avseende är olämpligt, skall få tillämpning även på dem, som icke äro lönarbetare. Det är sålunda mera av detta teoretiska skäl, som reservationen avgivts, än därför att man tror, att det i detta yrke blir någon praktisk skillnad med hänsyn till resultatet mellan den ena bestämmelsen och den andra.

Herr greve och talman! Mot 1 § har jag ingenting att invända, men jag skall i likhet med herr Nilsson be att få yrka bifall till den i reservationen föreslagna 9 §, då vi en gång komma dit.

Herr Forssman: Då även jag undertecknat den reservation, som är avgiven av herr Nilsson m. fl., ber jag att få förklara, varför så skett.

Jag har i likhet med övriga reservanter icke kunnat gå med på en lagstiftning, som skulle förtaga de enskilda medborgarna befogenheten att använda sin egen arbetskraft efter deras önskan. Det förefaller mig, som om även de mest anspråkslösa krav på personlig fri-

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

het skulle förbjuda något sådant. Emellertid är det så, att dessa bestämmelser icke för ro skull influtit i lagförslaget och i utskottets förslag. Man har ju, som förut nämnts, medtagit de hembagerier, som arbeta utan lejd arbetskraft, därför att de övriga bageriidkarna frukta, att dessa hembagerier komme att utgöra en svår konkurrent, om de bleve undantagna. Jag har inte kunnat undgå att i någon mån påverkas av dessa skäl, och på den grund har jag i utskottet yrkat, att tiden för bageriarbetets begynnelse skulle framflyttas till klockan 4 på morgonen. Det hade enligt min mening varit en lämplig kompensation åt bageriidkarna för denna bestämmelse om hembageriernas undantagsställning. Då jag emellertid inom utskottet icke fått något stöd för detta mitt yrkande, har jag avstått från att reservationsvis framföra detsamma.

Jag har emellertid, herr greve och talman, önskat att få till protokollet antecknat, att jag gjort ett sådant yrkande. Det är nämligen enligt min uppfattning en riksdagsmans skyldighet att tillse, att man i möjligaste mån skyddar de lagliga näringarna mot alltför starkt intrång från lagstiftningens sida.

Jag har, herr greve och talman, intet annat yrkande än om bifall till den av herr Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag ber att särskilt få fästa uppmärksamheten på att det betänkande från arbetstidskommittén, som detta lagförslag är byggt på, är enhälligt. Uti arbetstidskommittén har inte rått någon delad mening om vare sig huruvida man nu skulle införa en lag på detta område eller om arten av de undantag, som skulle göras. I kommitténs förslag är även hembageriet inbegripet, och bägge parterna, såväl arbetare som arbetsgivare, äro med varandra fullständigt ense i detta stycke, såväl om behovet av lagens tillkomst som om lagens innehåll och beskaffenhet. Arbetsgivarna äro också medvetna om, att den lagstiftning, som skulle inrymma ett undantag för de s. k. hembagerierna, skulle få en karaktär, som vore för dem i högsta grad skadlig. Sålunda kan jag inte förstå, vilka skäl, som egentligen kunna föreligga för att gå den väg, som uti herr Nilssons i Skottlandshus reservation påyrkas, nämligen att man i första hand skulle undantaga hembagerier och vidare utsträcka arbetstiden inom bageriyrket att kunna omfatta även 3-skiftsystemet. Det bleve ju raka motsatsen till att införa förbud för nattarbete.

Vid ett genomläsande av lagförslaget skall man finna, att det tar all hänsyn, som tagas kan, till behovet av att göra lagen så anpassbar som möjligt efter själva arbetets förhållanden, och i första hand är ju arbetstiden lagd så, att den skall kunna inrymmas inom tiden från klockan 6 på morgonen till 8 på aftonen, med de undantag, som sedan äro givna. Då framställer sig ju först den frågan: är den tiden tillräcklig eller är den icke tillräcklig för att kunna producera det bröd, som allmänheten behöver? Jag vågar då hålla före, att den är tillräcklig. Man är också fullständigt medveten om på ömse si-

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

dor bland de mest intresserade parterna, att ett lössläppande av hembageriet skulle medföra precis samma förhållanden som det, som rått under hela den långa tid, då arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer ha sökt ordna upp dessa arbetsförhållanden på den frivilliga överenskommelsens väg. Där har alltid den faran förelegat för arbetarna i all synnerhet, att när man nått ett stycke fram i fråga om förbättringar av både löner och arbetstidsförhållanden, ha arbetsgivarnas motvillighet mot dessa förbättringar stegrats, därför att konkurrens från hembagerierna ha uppstått. Dessa hembagerier ha nämligen alltid försökt att locka till sig kunder och även kunnat bedriva yrket med mindre produktionskostnader än det, jag vågar kalla det, rent legitima yrket. De ha försökt att locka till sig en viss kundkrets genom förespeglingar: »här skola ni få färskt bröd tidigare på morgonen, än det kan erhållas från andra bagerier på grund av de träffade kollektiva överenskommelserna mellan arbetare och arbetsgivare». Och denna konkurrens skulle ju självfallet stegras efter denna lags genomförande. Jag vill i det hänseendet endast hänvisa till en uppsats i en kvällstidning för ett par dagar sedan, där man gav uttryck åt den bestämda uppfattningen även från arbetsgivarsidan, att med hembageriernas undantagande lagen bleve av fullständigt upprivande beskaffenhet för yrket i dess helhet.

Nu vill jag fråga herrarna, om det verkligen skulle vara någonting så absolut eftersträvansvärt att i svensk lag, när lagen ändå tillåter, att man får börja arbetet med vissa förberedelser för ifrågavarande produktion redan klockan 4 på morgonen — ty undantagen uti 2 § innebära ju, att förberedelserna för vissa arbeten kunna börja redan klockan 4 på morgonen — förklara, att detta icke är tillräckligt, utan att andra, som inte direkt höra till yrket, skola få börja med sitt hemarbete, när de vilja, och få hålla på hela natten. Kan det inte rent av för övrigt anses som en humanitär bestämmelse detta, att man i lagen sätter någon bom för alltför stor exploatering, även där kanske vederbörande själva frivilligt gå med på det, av fattiga människors arbetskraft? Det har sagts i utskottet, att om exempelvis en hustru, utöver dagens göromål, vill stiga upp mitt i natten för att kunna tillverka bröd tidigare än de egentliga yrkesutövarna, bör lagen icke förbjuda detta. Ja, jag tycker för min del verkligen, att detta är en föga tilltalande bild att ha som utgångspunkt härvidlag. Lagen förbjuder ju inte hemarbete och hembakning, utan man får ju baka och tillverka bröd så mycket man orkar; man får blott inte börja före den tid lagen bestämmer, och det finner jag icke vara ett alltför stort och svårt ingrepp i den enskildes näringsverksamhet.

Jag ber få erinra kammarens herrar ledamöter om, att riksdagen ju på ett annat område ingripit bra mycket hårdare i den enskildes näringsverksamhet, t. ex. genom bestämmelserna om tobaksmonopolet. Där förbjudes ju arbetaren att syssla med sitt arbete, om han inte får själv arbeta hos den för närvarande ende arbetsgivaren inom branschen, monopolet. Detta är väl ändå att lägga ett bra mycket större hinder i vägen för det fria utövandet av ett visst arbete. Kan man vara med om detta, då kan man alldeles givet med oändligt större

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

jämnmod gå med på denna lag, vilken icke förbjuder utövandet av ett visst arbete, men begränsar det till en viss tid. En sådan begränsning bör icke anses utgöra något otillbörligt tryck på den fria företagsamheten.

Vad så beträffar det nya, som skulle komma till, nämligen att utöver det ytterst begränsade område, där skiftarbete nu förekommer, införa en förutsättning för utsträckning av detta, vill jag säga, att det ju är alldeles givet, att när man har den utgångspunkt, som vi ha på arbetarsidan, att nattarbete icke bör bedrivas vidare än där det är absolut ofrånkomligt, där arbetets egen natur, till följd av den s. k. ständiga elden, lägger så stora tekniska hinder i vägen för att avbryta det på vissa tider, så kan man medgiva, att där må då nattarbete utföras, men däremot bör det icke ifrågakomma i alla övriga fall, där det mänskliga behovet i detta avseende kan tillfredsställas vid ett utövande av arbetet under den tid, som är *avsedd* för arbetens utförande, och det är väl enligt naturens ordning inte natten, utan dagen. Dagen är väl avsedd för arbetens utförande och natten till vila och sömn. Då skall man väl inte i lag införa en utsträckning av det skiftarbete, som nu finnes. Arbetarsidan vill inte ha detta skiftarbete kvar, utan vill ha det avskaffat, och sålunda är vår ställning fullkomligt förklarlig.

Ett medgivande lämnas för övrigt i 3 § — det är ju förnämligast i där omnämnda fall, som skiftarbetet skulle införas, där det inte redan är infört — som ansluter sig till det befintliga behovet att ha denna gren av produktionen i gång längre.

Där säges nämligen: att arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd må, där arbetet är indelat i skift på sådant sätt, att arbetstiden, raster däri inbegripna, ej för något arbetslag överstiger åtta timmar av dygnet, å söckendag fortgå jämväl mellan klockan 8 och klockan 10 eftermiddagen ävensom, i den mån så kräves för det tillverkade brödets torkning, mellan klockan 10 eftermiddagen och klockan 12 midnatt.

Alltså kan det arbetet realiter fortgå med sina olika detaljer från klockan 4 på morgonen till klockan 12 midnatt. Är icke detta medgivande, som där givits åt denna specialitet av produktionen, av sådan art, att man kan vara ganska trygg för att en möjlighet att ernå denna billigare produktion ligger ganska säkert innesluten i stadgandet i § 3 om eftergift för den specialitet, som man särskilt syftar på, när man pekat på behovet av ett obegränsat skiftarbetes införande. Och vad den andra produktionsgrenen, tillverkning av vanligt bröd, beträffar, har för dess vidkommande icke visat sig något behov av att indela arbetet i kontinuerlig drift i tre 8-timmarsskift. Sålunda täcker lagen behovet, efter vad jag kan finna, på ett mycket tillfredsställande sätt. Bägge parternas representanter i den arbetstidskommitté, som behandlat denna sak, voro härvidlag ense, och i arbetstidskommittén rådde ingen tveksamhet. Och när frågan kom inför sociala rådet, så var detta lyckligtvis bland de lagförslag, som förelades sociala rådet till prövning, ett som vi från alla sidor funno oss gott kunna tillstyrka. Enighet har sålunda rått hela vägen. Vad föreligger

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

det då för anledning att införa särskilda bestämmelser eller ytterligare undantag i denna lagstiftning?

Jag ber endast att få tillägga, att bageriarbetarna å sin sida genom sin organisation under många, många år framställt detta krav och kämpat för att bli fullständigt befriade från nattarbete. När man nu äntligen kommit så långt här i landet, att ett lagförslag föreligger, och man sålunda kan avgöra frågan genom en lagstiftning och inga praktiska skäl föreligga att gå längre, än vad utskottet kommit till, ber jag sålunda, herr talman, att få hemställa, på samma gång jag yrkar bifall till 1 § i lagen, att icke herr Nilssons i Skottlandshus m. fl. reservation måtte vinna kammarens bifall eller beaktande.

Herr Ödlund: Herr talman! När herr Forssman talade om, att han inom utskottet påyrkat en framflyttning av den tidpunkt, då arbetet inom bagerierna skulle få börja, med två timmar, vill jag säga, att ett sådant yrkande aldrig kunnat vinna utskottets bifall, ty på så sätt skulle det ju enligt 3 § ha tillåtits arbete i vissa fall under 22 timmar av dygnets 24, och det är alldeles tydligt, att det vore meningslöst att först förbjuda arbete om nätterna och sedan utsträcka arbetstiden på detta sätt, så att det i praktiken bleve nattarbete.

När herr Forssman vidare yttrar, att denna lagstiftning ingriper i den enskildes rätt, vill jag säga, att jag anser, att det föreligger en viss likhet mellan denna lag och den lag, som riksdagen antog för åtta dagar sedan, nämligen butikstängningslagen, där man förbjuder enskilda handlande att hålla affärerna öppna och enskilda barberare att hålla sina rakstugor öppna efter viss tid. Det anser jag vara lika mycket att ingripa i den enskildes rätt som det skulle vara att ingripa i den enskildes rätt, om man bestämmer, att detta arbete icke får påbörjas före viss tid på morgnarna. I andra fallet förbjöds en viss arbetsgivare och även en enskild person, att bedriva sitt arbete efter viss tid på kvällen.

Jag har redan påpekat, att i 3 § nödig hänsyn är tagen till spisbrödsbagerierna, och det är också det märkvärdiga, att vid den förberedande behandlingen av denna fråga de representanter för arbetsgivare och arbetare, som varit tillkallade för att yttra sig och förbereda frågan, varit ense om det förslag man kommit med. Det föreligger sålunda, såvitt jag förstår, icke någon reservation varken mot bestämmelserna om nattarbete eller mot att det icke göres undantag för hembagerier, utan det råder fullständig enighet i detta fall.

Det är alldeles sant, som herr von Sydow upplyste, att jag i utskottet meddelade, att det för närvarande knappast finnes några bagerier, där man icke har lejd arbetskraft. Men jag tillade också, att om detta förslag blir lag men det samtidigt införes en undantagsbestämmelse för sådana, det kommer att uppstå en hel massa sådana bagerier. Och det är klart, att man å ena sidan kan anse, att man icke behöver lagstifta för dem, men att å andra sidan, om man

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m.
(Forts.)

undantagit dem, det ovillkorligen kommer att uppväxa en hel massa sådana bagerier till förfång för de egentliga yrkesbagerierna.

Jag vet inte, vari min överdrift bestod, som herr von Sydow anmärkte på. Jag sade, att i 9 § tar man tillbaka alltsammans, som givits i de åtta föregående paragraferna. Jag kan ännu inte förstå, vad som finnes kvar, när man stiftar en lag om förbud mot nattarbete i bagerier, men sedan gör undantag för hembagerier och för bagerier, som kunna inrätta skiftindelning, ty även de, som nu icke ha skiftindelning, kunna ju införa en sådan, och undantar man sedan också de bagerier, som arbeta utan lejd arbetskraft, så blir det inga yrkesutövare kvar på detta område, som lagen skulle gälla.

Jag hemställer, herr talman, fortfarande om bifall till utskottets förslag med den ändring, som påyrkas i vår reservation beträffande 4 § och beträffande övergångsstadgandet.

Herr Strömberg: Herr greve och talman, mina herrar! Detta är, som åtminstone jag tror, första gången inför riksdagen framlägges ett lagförslag, som innehåller förbud för en enskild person att använda sin egen arbetskraft i den utsträckning han själv önskar. Det är nämligen enligt här föreslagna lag belagt med strängt straff, om en person inom bageriyrket så gör. Mig förefaller detta vara rent av orimligt för att icke använda ett långt kraftigare uttryck. Det gäller nu visserligen bara bagare, och de äro ju att lyckönska till den rent av rörande omsorg statsmakterna i så fall skulle ha om deras arbetskrafter. Men jag ber att få påpeka, att efter bagarna komma andra grupper av yrkesmän, skräddare, skomakare, m. fl., för vilka samma skäl kunna åberopas, vadan också konsekvensen bjuder, att samma lag bör komma att gälla för dem liksom för kroppsarbetare och arbetstagare i allmänhet. Jag för min del kan icke heller se, varför den skulle inskränkas till endast kroppsarbetare. Lika väl och med samma rätt kan den utsträckas till det intellektuella arbetet, så att detta arbete och konkurrensen mellan dess utövare blir underkastad samma skyddsbestämmelse. Litet var av oss har väl ej så sällan för vårt arbete fått sätta till ej blott dagen utan även åtskilliga av nattens timmar, och jag tror icke, att vi funnit oss illa av det. Jag tror, att det finnes mången å det intellektuella området, som för att slå sig fram ansett sig böra arbeta mer än andra sina kamrater, som han haft att konkurrera med på samma område, och som därför tillbragt många timmar av natten vid skrivbordet eller i studerkammaren. Men detta borde vara förbjudet, av samma anledning som det här talas om att enskilda personer, bagare, icke få för egen räkning arbeta om nätterna. Detta skulle följdenligt även för personer, som syssla med intellektuellt arbete, vara belagt med straff. Är detta rimligt? Nu kan jag visserligen förstå att man kommer att invända att intellektuellt arbete icke är jämförligt med kroppsarbete: konkurrensen å det intellektuella området bestämmes även av andra faktorer, såsom begåvning och intelligens m. m. Jag erkänner detta, men jag får säga, att jag finner ingen annan utväg, än att då vi nu äro i farten att stifta lagar på alla möjliga områden, man även stiftar en lag, som förbjuder olika begåv-

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

ningar eller åtminstone, att de olika begåvningarna göra sig gällande. Det kan ju stadgas straff på det också. Då kunde man komma till den allmänna nivellering nedåt, som alla tycks sträva efter att åstadkomma, men som enligt min mening är en fullkomlig galenskap.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. avgivna reservationen.

Herr von Koch: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande undrar jag ändå, om det icke finnes åtskilliga i denna kammare, som tycka, att talaren gick något för långt i sin uppfattning. Det förefaller mig närmast vara en återklang från den gamla tidens uppfattning, som han här förde fram och som jag trodde i det stora hela vara övervunnen. Det är väl i alla fall så, att man icke utan vidare kan jämföra en person, som har intellektuellt arbete och som en och annan natt sitter uppe och utför ett arbete, som han har stor anledning att påskynda, och en bageriarbetare, som i hela sitt liv natt efter natt sysselsätter sig med ett ansträngande kroppsarbete. Det finnes en ofantligt stor skillnad mellan dessa båda slag av arbetare, den, som sysslar med intellektuellt arbete och har ett speciellt intresse att föra fram en idé genom sitt arbete, och kroppsarbetaren, som bara är en kugge i ett stort maskineri.

Jag ber att få erinra kammaren, att frågan om bageriarbetarnas nattarbete är mycket gammal. Den fördes fram i riksdagen redan år 1894, och om den frågan har sedan mycket ordats. Jag ber att få erinra, att mellan årbetare och arbetsgivare i detta yrke förekommit strider, varav en varat icke mindre än fyra månader och som just gällt denna vitala punkt. Jag trodde nu emellertid, att man i riksdagskretsar skulle kunna ena sig om att vi borde försöka avskaffa detta ur hygienisk och social synpunkt förkastliga arbetssätt, som redan är utdömt av den allmänna opinionen. Utskottets utlåtande innebär också ett stort steg framåt, då *utskottet i princip enat sig om, att nattarbetet bör avskaffas.* Emellertid har jag en livlig känsla av att, när detta arbete nu skall avskaffas, det bör ske på ett socialt rättvist sätt och på ett sådant sätt, att nya strider på grund av denna anledning icke behöva för framtiden uppstå. Och det måste sägas, att det sätt, varpå reservanterna föreslagit, att denna fråga skulle avvecklas, inbjuder till åtskilliga tvivel på att det är rätta lösningen.

Vad först beträffar den fråga, som väckts genom motion av herr von Sydow om treskiftsystemet, nämnde herr von Sydow själv, att det är ett ganska ringa antal bageriidkare, som tillämpa detta sätt för arbetet. Det lär vara allenast två procent, som tillämpa detsamma av samtliga bageriidkare. Såvitt jag kunnat finna, är det icke någon brännande fråga för hela bageriyrket. Tvärtom finnas de, som anse, att det skulle vara lyckligast, om man icke genomförde något dylikt, som herr von Sydow nu föreslagit. Men, mina herrar, vad borgar för, att, om vi följa herr von Sydows förslag, man icke allmänt kommer att slå in på den vägen och på en omväg införa nattarbete? Och detta har väl ändå icke varit meningen. Vi ha ju strävat efter att få slut på nattarbetet, och jag kan icke förstå, att det ligger något berättigat

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m (Forts.)

i herr von Sydows anmärkning gent emot statsrådet, då han sade, att denna detalj av frågan icke borde förekommit till vidare behandling nu, innan arbetstidskommittén fått sysselsätta sig med densamma. Jag tror, att det förhåller sig så, att man såvitt möjligt just nu, efter den kristid, som rått och under vilken allmänheten vant sig av med det färska brödet, bör söka genomföra reformen, så att det kännes så litet som möjligt för den stora allmänheten. Detta om treskifthistorien.

Jag kommer nu till frågan om hembagerierna. Med skäl förefaller det mig, som om bageriidkarna i denna fråga skulle kunna resonera som så: nu genomföres en lagstiftning, som i stort sett förhindrar tillverkning för försäljning av färskt bröd på morgonen, men samtidigt giver man våra yrkeskonkurrenter — hembagarna — möjlighet att tillverka sådant bröd och därigenom genast från början öppnar möjlighet att etablera en illojal konkurrens. Redan förut hava ju hembagerierna onekligen vissa fördelar framför andra bagerier. Herr statsrådet har talat om den låga distributionskostnad, som ifrågakommer för dessa bagerier. Men skulle de nu ytterligare få rätt att utan vidare baka nattetid, hade de härigenom erhållit en ytterligare fördel framför bageriidkare i allmänhet, som komme att ställa dessa senare i en mycket ogynnsam ställning. Jag har visserligen icke någon särskild anledning att föra fram bageriintresset vid detta tillfälle, men rättvisan i den sociala lagstiftningen bjuder i alla fall, att man här skall gå fram på sådant sätt, att alla de, som tillverka bröd till avsalu, bli jämställda. Jag ber att få betona för kammaren, att det här icke är fråga om något förbud mot att baka bröd för eget behov, utan endast mot att baka bröd för att sälja till andra.

Nu sade herr von Sydow, att denna fråga icke hade någon praktisk betydelse. Den vore endast en teoretisk fråga, och därför kunde man utan fara genomföra densamma. Jag tillåter mig på det bestämdaste protestera mot denna uppfattning. Jag tror, att frågan har en stor praktisk betydelse, och jag styrkes i denna min uppfattning av uttalanden, som kommit mig till handa från svenska bageriidkareföreningens verkställande utskott, som gjort en del uttalanden i denna fråga. Jag skall tillåta mig anföra något ur densamma. Till en början talas om de djupa bekymmer, som bageriidkarna hysa gent emot nattarbetets avskaffande, men då jag tror, att det råder enighet om att i stort sett nattarbetet i detta yrke skall avskaffas, skall jag icke upptaga tiden med att läsa upp vad som i detta avseende yttras. Men så kommer jag till den reservation, som föreligger rörande hembagerierna och beträffande den uttalas följande: »I om möjligt ännu högre grad än den av utskottets majoritet föreslagna lagstiftningen gälla emellertid våra ifrågavarande bekymmer en av ett antal utskottsmedlemmar avgiven reservation, i vad densamma påyrkar, att den föreslagna lagstiftningen emot nattarbetet icke skulle äga tillämpning å 'rörelse, som bedrives utan biträde av annan än hustru och hemmavarande barn'. Denna skenbarligen ju tämligen oskyldigt formulerade bestämmelse skulle nämligen i sina följder ofrånkomligen bliva ytterligt skadlig för det med lejd arbetskraft bedrivna bageriyrket. Vi tänka därvidlag icke närmast på den illojala kon-

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

kurrens, som genom svårkontrollerbara lönnliga överträdelser av den däri medgivna rätten otvivelaktigt skulle komma att frodas, och till vilken en dylik undantagsrätt formligen inbjuder. Ty även inom de lojalt iakttagna gränserna för det härvidlag medgivna nattarbetet skulle en för bagerinäringen i hög grad ödeläggande konkurrens med all säkerhet framväxa. Enligt en undantagslös erfarenhet gynnar allmänheten avgjort de tillverkare, som kunna tillhandahålla densamma färskt morgonbröd. Vi hava redan förut haft en betydlig känning av det intrång i kundkretsen, som ägt rum från hembageriernas sida på grund av deras försteg i bemälda avseende. Skulle de nu av lagstiftningen uttryckligen premieras med en allenarätt att tillhandahålla nygräddat morgonbröd, så komme utan minsta tvivel marknaden att översvämmas med 'hembakat' bröd till oberäkneliga förluster för de företag, större eller mindre, vilka inrättat sig för en yrkesmässig bageridrift. En brödtillverkning för avsalu är utan några större apparater lätt anordnad. Och då man vet, att ett medelstort bageri oftast ej sysselsätter mer än 4 till 8 arbetare, förstår man vilken avsevärd produktion redan en man med sin hustru och ännu mera en hel familj skall kunna åstadkomma på grundvalen av en oinskränkt rätt icke blott i fråga om arbetstidens längd utan även beträffande dess förläggning, och vilken lockelse det skulle komma att innebära att ägna sig åt en dylik av lagstiftningen särskilt privilegierad samt för avsättningen exceptionellt gynnsamt ställd hantering». Och vidare säges: »Det lider ej det minsta tvivel, att det ifrågavarande skenbarligen oväsentliga undantaget i verkligheten skulle resultera i ett väsentligt omläggande av bageridriften på grundvalen av privilegierade 'familjebagerier' till ruin för dem, som ägnat sig åt detta yrke såsom livsuppgift.

Emot ett dylikt behandlingssätt måste Sveriges bageriidkare inlägga sin bestämda protest. Om vi skola berövas den medborgerliga likställigheten inom lagstiftningen i förhållande till andra näringsgrenar, kräva vi åtminstone en sådan likhet inom vår egen.»

Jag har, som sagt, ingen särskild anledning att föra bageriidkarnas talan, men jag anser, att de i detta fall hava fullkomligt rätt i sin uppfattning, då de förmena, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om reservationen beträffande hembagerierna nu skulle bifallas. Jag vill tillägga, att reservanternas förslag framkommit utan att motion väckts i frågan och utan någon egentlig utredning i saken, och detta förefaller mig vara ett ytterligare skäl för att icke riksdagen nu utan vidare bör gå med på ett förslag, som sannolikt till sina verkningar skulle bli mycket olyckligt.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till 1 § och samtidigt avslag på den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. avgivna reservationen.

Herr von Sydow: Man har här gjort ett stort nummer av den enighet som kom till stånd inom den kommitté, som ursprungligen behandlade denna sak. Man har hört att representanter för såväl arbetare som arbetsgivare i själva verket där blevo

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

eniga om det förslag kommittén framlagt och som överensstämmer med propositionen. Detta är riktigt, mina herrar, men det beror på, att man vidtagit den försiktighetsåtgärden att icke i kommittén inkalla någon av de bagare, som ha arbete på treskift och vilka skulle få sin rörelse förödd genom lagen, utan endast tagit med de andra. Och dessa sågo hela saken ur konkurrenssynpunkt, såsom vi hört av den skrivelse herr von Koch läst upp. De räknade ut, att det visserligen skulle bli en olägenhet för dem att bli av med nattarbetet, men att de å andra sidan skulle slippa konkurrensen dels från de stora bagerier, som äro avsedda för massproduktion av enklare brödsorter, och dels från hembageriernas sida. Det kunde därför bli affär för dem att gå med på slopandet av nattarbetet. Ur denna synpunkt tror jag emellertid icke, att man bör se saken. Och om någon tror, att det råder tillfredsställelse bland bageriidkarna i allmänhet med den föreslagna lagen, vill jag säga, att detta långt ifrån är fallet. Om herr von Koch läst upp första delen av den skrivelse han hade och som även jag känner till, skulle man fått en helt annan bild av den uppgivna tillfredsställelsen bland bageriidkarna än den som nu kommit till synes här i kammaren. Ty där talas om, att nattarbetets borttagande skulle rent av verka fördärvbringande för bageriyrket.

Jag kan icke underlåta att ännu en gång återkomma till vad herr Ödlund sade, att om man bifaller reservationen, lagen skulle bli utan betydelse, i det att den icke skulle få något tillämplighetsområde. Vad innebär då reservationen? Jo, två saker, den första att lagen icke skulle tillämpas på bagerier, inom vilka arbetet bedrives med treskiftindelning. Huru många äro då dessa? Jag känner icke många. Herr von Koch kanske känner till flera än jag, och han säger: två procent. För det andra skulle lagen icke bliva tillämplig på de bagare, som bedriva sin rörelse utan tillhjälp av lejd arbetskraft. Huru många äro dessa? Herr Ödlund säger, att de äro lika med noll, men låtom oss säga, att de utgöra en procent. Det skulle sålunda endast bliva tre procent av bagerierna, på vilka lagen icke bleve tillämplig, under det att den skulle komma att tillämpas på 97 procent, och det är därför en oerhörd överdrift, då herr Ödlund säger, att lagen skulle bliva utan betydelse, ifall reservationen bifölles.

I fråga om den skrivelse från bageriidkarna, som herr von Koch delvis läste upp, ber jag få säga, att den farhåga för konkurrens från hembagerierna, som där uttalas, är i hög grad överdriven. Nu har jag redan sagt, att man ej bör se en sådan lagstiftning som denna uteslutande ur konkurrenssynpunkt, det är andra synpunkter, som skola vara avgörande. Och jag skulle därför kanske kunna lämna skrivelsen å sido. Men jag kan ju få bemärka att vad beträffar förhållandena i Stockholm, som skrivelsen särskilt tagit sikte på, kan det ej gärna för de stora bagerier, som här tillhandahålla allmänheten bröd, bli någon verklig konkurrens, för att en eller annan kvinna får stiga upp litet tidigare på morgonen och baka litet bröd och sälja det till konditorier o. dyl. —

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

det är kanske några bakelser eller dylikt det gäller — samt därigenom skaffa sig litet extra förtjänst. Det kommer icke att inverka å de större bagerierna.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr von Koch: Herr von Sydow sade, att det icke bleve någon konkurrens, och att det icke låge någon fara i att antaga reservationen. Men från bagarnas håll anses allmänt, att detta skulle bliva synnerligen ödeläggande för deras rörelse. Jag tror, att om man närmare tänker sig in i situationen, allt talar för om riksdagen stannar för att bifalla reservationen beträffande hembagerierna verkningarna för bageriidkarna skola bli de som förut av mig antytts. Säkerligen blir det en hel massa människor, som komma att spekulera i försäljning av färskt morgonbröd. Det är ju som bekant en allmän begärlighet efter detta. Man kommer att i kaféer och i småbutiker annonsera, att sådant bröd tillhandahålles. Det kommer att tillverkas av enskilda personer med biträde av familjemedlemmar, kanske ock av en två, tre personer såsom självständiga näringsidkare. Antalet sådana hem- och »familjebagerier» kommer säkerligen att bli stort. Herr von Sydow bagatelliserade antalet hembagerier. Man kan ju icke bestämt uppge det antal som f. n. finnes, men vad man bestämt kan förutse är, att en eventuell lag i enlighet med reservanternas förslag i hög grad skall öka deras antal.

Det är sant, som herr von Sydow sade, att bageriidkarna äro mycket missbelåtna med den lagstiftning, som nu föreslås — det har jag ju ock antytt — men de bli det än mer med den ändring i lagstiftningen, som från reservanternas håll föreslås. Och jag kan icke finna någon anledning, varför man skall göra dem än mer missbelåtna. Det förefaller dock riktigast, att när man genomför lagstiftningen, man från början söker ordna det så rättvist som möjligt, så att lagen icke ger anledning till nya tvister och strider på ett område, där man förut haft så många att utkämpa.

Jag tror, att alla skäl tala för att antaga utskottets förslag oförändrat.

Herr Ödlund: Jag vill endast gent emot herr Strömbergs påstående, att det nu är första gången man skulle lagstifta på detta sätt för enskilda, framhålla, att det icke är meningen att lagstifta så, att det skulle bli förbud för dem att arbeta, utan endast så, att det skulle förbjudas dem att arbeta en viss tid om morgnarna. Och jag säger än en gång med anledning av herr Strömbergs anförande, att det var en precis likadan lagstiftning, som vi beslöto i lördags, när vi lagstiftade, att enskilda handlande icke få sälja varor en viss tid på kvällen, eller att barberare icke få raka en kund en viss tid på kvällen. Det är precis samma lagstiftning här.

Gent emot herr von Sydow vill jag ytterligare en gång säga, att vi ju äro ense, herr von Sydow och jag, däri, att det för närvarande är mycket få, som kunna inbegripas under den reservation,

som avgivits, men om reservationen blir antagen, kommer ett flertal att inrätta sina bagerier så, att det blir lika många procent, som komma att stå utanför lagen, som de, vilka skulle falla under lagen. Alltså hembagerier och i skift arbetande bagerier, som nu äro ytterst få, komma då att bli så många, att de omfatta snart sagt flertalet av yrkesutövarna. Det kan ju var och en förstå. Då man talar om hur det är före, och hur det skall bliva efter lagens ikraftträdande, bör man tänka på följderna av lagen och på hur det skall bli efter antagande av 9 §.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

2 och 3 §§.

Godkändes.

4 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Därest särskilt förhållande påkallar avvikelse från det i 1 § stadgade förbud, utöver vad enligt 2 och 3 §§ är medgivet, äge vederbörande yrkesinspektör att meddela tillstånd därtill. Sådant tillstånd, vilket skall sökas för varje särskilt tillfälle, må ej avse mer än två dygn i sänder eller för samma arbetsställe meddelas mer än tio gånger under ett och samma kalenderår. Är ytterligare eftergift oundgängligen erforderlig för ändamålsenlig drift av tillverkning, som i 3 § avses, eller eljest av särskilt förhållande tillfälligtvis påkallad, må sådan eftergift meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar.

Är på grund av olyckshändelse eller annan oförutsedd omständighet avvikelse, varom i första stycket sägs, oundgängligen nödvändig, och är ej tid att inhämta tillstånd därtill, må avvikelsen vidtagas utan tillstånd, dock ej för mer än ett dygn i sänder. Om sådan åtgärd och anledningen därtill åligger det företagets innehavare att ofördröjligen göra anmälan till vederbörande yrkesinspektör.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Lindley*, *Ödlund*, *Lindqvist* i Kosta, *Holmström* och *Nilsson* i Malmö beträffande nu föredragna paragraf hemställt, att densamma måtte erhålla den lydelse, som angivits i herrar Sjöströms och Borggrens motion.

Herr Ödlund: I 4 § ber jag få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Nilsson, Johan: Den inskränkning, som skulle ske i 4 §, om den av herr Lindley m. fl. avgivna reservationen skulle

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

bifallas, vore att i första stycket meningen: »Är ytterligare eftergift — — — — Konungen förordnar.» skulle utgå. Det komme att innebära, att den möjlighet att under vissa förutsättningar kunna meddela eftergift, som skulle beredas genom denna mening, komme att bortfalla. Jag för min del anser, att man bör ha möjlighet att kunna göra avvikelser från dessa lagbestämmelser, om det befinnes oundgängligen erforderligt någon gång.

Jag ber att få hemställa om bifall till den lydelse av 4 §, som utskottets förslag innebär.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av nu föredragna paragraf samt vidare på paragrafens antagande med den ändring, som angivits uti herrar Sjöströms och Borggrens i ämnet väckta motion; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

5—8 §§.

Godkändes.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Nilsson* i Skottlandshus och *Forssman*, friherre *Langenskiöld* samt herrar *Jesperson*, *Tham*, *Nyberg*, *Olsson* i Broberg, *Persson* i Fritorp och *Lübeck* förklarat sig på åberopade grunder anse, att utskottet bort föreslå, att i lagförslaget efter § 8 måtte infogas en ny paragraf, så lydande:

9 §.

Denna lag äger icke tillämpning å rörelse, som bedrives utan biträde av annan än hustru och hemmavarande barn, ej heller å arbete, som bedrives med regelbunden skiftindelning dygnet runt.

I fråga härom anförde nu

Herr Nilsson, Johan: Med åberopande av de skäl, som tidigare anförts, anhåller jag, att i lagförslaget måtte intagas en 9 § av den lydelse, som finnes angiven i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder endast yrkats att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. vid förevarande utlåtande fogade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmanen propositioner, först därpå att kammaren skulle i likhet med utskotet förkasta ifrågavarande förslag, samt vidare på förslagets antagande; och förklarade herr

talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ödlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. vid andra särskilda utskottets utlåtande nr 3 fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås ifrågavarande förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 39.

Promulgationsstadgandena.

Promulgationsstadgandena hade avfattats på följande sätt:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Denna lag träder i kraft den 1 *juni* 1919 och äger giltighet till och med den 31 december 1923; skolande beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 6 eller 7 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.

Om det beträffande visst företag visas vara erforderligt att vidtaga förändringar i driftsätt eller anordningar i övrigt för att icke tillämpningen av förevarande lag skall i väsentlig mån förminska företagets produktionsförmåga, och nämnda förändringar icke utan synnerlig svårighet kunna genomföras, till dess lagen skall träda i kraft i avseende å företaget, må yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar, medgiva nödigt anstånd med tillämpningen.

(i utskottets förslag:)

Denna lag träder i kraft den 1 *juli* 1919 och äger giltighet till och med den 31 december 1923; skolande beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 6 eller 7 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.

Om det beträffande visst företag visas vara erforderligt att vidtaga förändringar i driftsätt eller anordningar i övrigt för att icke tillämpningen av förevarande lag skall i väsentlig mån förminska företagets produktionsförmåga, och nämnda förändringar icke utan synnerlig svårighet kunna genomföras, till dess lagen skall träda i kraft i avseende å företaget, må yrkesinspektionens chefsmyndighet eller den myndighet, Konungen förordnar, medgiva nödigt anstånd med tillämpningen.

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

I avseende å förslaget i denna del hade herrar *Lindley*, *Ödlund*, *Lindqvist* i Kosta, *Holmström* och *Nilsson* i Malmö, enligt vad deras omförmälda reservation utvisade, instämt i en annan vid utlåtandet fogad reservation, av herr *Persson* i Fritorp. Sistnämnde reservant hade anfört:

»Då jag icke blivit övertygad om lämpligheten att denna lag skall äga giltighet viss fixerad tid, har jag inom utskottet röstat för att i slutstadgandets första stycke följande ord måtte utgå: 'och äger giltighet — — — — dag'; och får jag i överensstämmelse därmed hemställa, att nämnda stycke måtte erhålla denna lydelse: 'Denna lag träder i kraft den 1 juli 1919.'»

Herr Ödlund: Herr talman! Enligt senare delen av vår reservation, vari vi instämt med reservanten herr Persson i Fritorp, bör i promulgationsstadgandet icke bestämmas någon viss tid, när denna lag skall upphöra att gälla — av Kungl. Maj:t och utskottet har ju som slutpunkt föreslagits den 31 december 1923 — utan allenast bestämmas, att den skall träda i kraft den 1 juli i år, varefter den skulle äga gällande kraft, tills ny lag blir antagen i samma ämne.

Jag yrkar alltså avslag å utskottets hemställan i denna del och bifall till herr Perssons i Fritorp reservation.

Herr Nilsson, Johan: Det kan ju icke vara av så ofantligt stor betydelse, vilketdera förslaget som antages i det av herr Ödlund nyss berörda avseendet, men utskottet har icke ansett det förefinnas något särskilt skäl att frångå Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber därför att få yrka bifall till vad utskottet i överensstämmelse därmed hemställt.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herrtalmannen enligt framkomna yrkanden propositioner, först på godkännande av utskottets förslag i nu ifrågavarande del samt vidare på antagande av det förslag rörande promulgationsstadgandena, som innefattades i den av herr Lindley m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ödlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner promulgationsstadgandena i andra särskilda utskottets i utlåtande nr 3 framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag härom, som innefattas i den av herr Lindley m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Lagförslag rörande tiden för bageriarbete m. m. (Forts.)

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;
Nej — 17.

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställanden.

Förklarades besvarade genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo och förtogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5—9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Ny avlöningsstat m. m. för kommerskollegium.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och med avslag å en inom andra kammaren av herr *S. Lübeck* m. fl. väckt motion, nr 135,

a) godkänna en under förevarande punkt intagen avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas från och med år 1920;

b) godkänna vissa angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i samma stat upptagna avlöningsförmåner;

c) förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1920 tillträdde ordinarie befattning i kommerskollegium, skulle vara pliktig att underkasta sig förutberörda villkor och bestämmelser för den nya avlöningsstatens åtnjutande, samt

att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar i

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

kommerskollegium, vilka icke före den 1 november 1919 anmälde, att de ville övergå till den nya avlöningsstaten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem dittills tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

d) till upprätthållande av kommerskollegii verksamhet under år 1920 bevilja å ordinarie stat ett anslag av 349,400 kronor;

e) till uppehållande å kommerskollegii handelsbyrå under år 1920 av en upplysningssektion å extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst, 21,550 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, O. M. Strömberg, H. G. W. Wrangel, C. I. Asplund, J. B. Eriksson* i Grängesberg och *S. E. J. Lübeck*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å den av herr Lübeck väckta motionen,

a) godkänna en i reservationen införd, från utskottets förslag i visst hänseende avvikande avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas från och med år 1920;

b) — — — — — — — — — — — — — — — — —

c) — — — — — — — — — — — — — — — — —

d) — — — — — — — — — — — — — — 352,400 kronor.

e) — — — — — — — — — — — — — — — — —

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Det ärende, som nu föreligger till riksdagens slutliga avgörande, har ju varit föremål för mycket långvarig och ingående utredning och omprövning. Det är nu det sista av Kungl. Maj:ts verk, som skall regleras enligt de principer, som påbörjades redan 1902. Att det dröjde så länge med detta verk, är nog till stor del beroende därpå, att man här hade att genomföra en mycket genomgripande omorganisation, så lagd, att den kunde svara mot den ekonomiska utveckling, som vi under de senaste tiderna varit underkastade i vårt land. För den välvilliga behandling, som utskottet ägnat hela sjunde huvudtiteln, är jag mycket tacksam, och jag är också utskottet tacksam för det sätt, varpå utskottet i det stora hela biträtt den av Kungl. Maj:t föreslagna omorganisation av kommerkollegium, ty jag har den fasta förvissning, att genom denna organisation skall kommerkollegium på ett lyckligt sätt förmå att fylla de krävande uppgifter, som tvivelsutan komma att åläggas detta verk under den närmaste tiden.

Som herrarna behagade finna, har man med avseende å den omfattande verksamhet, som detta verk både redan har och än mer får sig ålagd, nödgats dela upp den och inrätta arbetet så, att man icke pålägger vederbörande högre ämbets- och tjänstemän besväret att syssla med ärenden, som äro av den natur, att de kunna avgöras uti

en lägre instans. För att bespara generaldirektören allt för många löpande göromål har man ju delat upp verket i byråer med ganska självständig ställning, men för att även underlätta den omfattande arbetsbörda, som kommer att vila på byråcheferna, ha dessa byråer indelats i sektioner och för vissa av dessa sektioner har föreslagits särskilda chefer med självständig föredragning inför generaldirektören. Emellertid är organisationen så lagd, att för vissa sektioner byråchefen själv är föredragande. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att även för vissa av dessa sektioner skulle inrättas byrådirektörsbefattningar, detta särskilt med hänsyn till att man därigenom trodde sig kunna förvärva personer, som icke allenast sutte inne med den juridiska kompetensen för att kunna sköta föreliggande uppgifter, utan även med denna juridiska kompetens kunde förena vissa praktiska erfarenheter, varigenom man även på dessa platser skulle kunna vid verket binda de mest kvalificerade krafter. Nu har emellertid statsutskottets majoritet ansett, att vissa uppdrag, för vilka avsetts byrådirektörer, kunna utan men för verkets behöriga gång utföras av personer, av vilka man ej behöver kräva en så kvalificerad arbetskraft, utan som skulle kunna jämnställas med andra gradens tjänstemän, och därför för några sektioner föreslagit sekreterare i stället för byrådirektörer. Den ekonomiska sidan för statsverket är ju av underordnad betydelse, då det endast gäller ett belopp av 3.000 kronor mer, för den händelse man följer Kungl. Maj:ts förslag, än om man följer det förslag utskottet stannat vid. Men utskottet har anmärkt, att organiserandet i nämnda avseende kunde ha en viss inverkan på löneregleringen i andra verk, och hållit före, att dessa tjänstemän borde jämnställas med kanslisekereterare. Utskottet har ansett, att själva den åtgärden att här införa en alldeles ny typ av tjänstemän skulle ha en menlig inverkan för den enhetlighet, som eftersträvas. Men även om det kan ligga ett stort fog i strävandet att upprätthålla denna likställighet verken emellan, vill jag dock säga, att, så vitt jag kan bedöma, kommerskollegium i detta fall måste intaga en alldeles särskild ställning framför en del andra verk. Det är dock så, att detta verk har att sköta om våra rent kommersiella angelägenheter, och jag tror, att det är en stor fördel för hela vår ekonomiska verksamhet, om man till dessa poster kan erhålla personer, som icke blott äro jurister av bästa kvalifikation, utan jämväl med sina juridiska kvalifikationer förena en del praktisk erfarenhet, varigenom man kan utnyttja verkets alla olika möjligheter till den ekonomiska utvecklingens fromma. Vid bedömandet av denna fråga har detta varit rättesnöret för mig, då jag tillstyrkt den anordning, som innebäres i Kungl. Maj:ts proposition.

Ny avlöningsstat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

Jag skulle därför be att få uttala den önskan, att kammarens ledamöter ville vid sitt beslut i föreliggande fall biträda den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande i förevarande punkt.

Herr W r a n g e l: Herr greve och talman, mina herrar! Efter det uttalande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss haft, kan jag fatta mig ganska kort. Såsom han påpekade, har

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

statsutskottets majoritet föreslagit, att tre av de av Kungl. Maj:t förordade byrådirektörerna skulle utbytas mot sekreterare, och även angivit, att den besparing, som skulle uppstå för statsverket i så fall, icke skulle belöpa sig till mera än 3,000 kronor. För min del har jag, då jag sökt sätta mig in i denna fråga, fått den uppfattningen, att utskottets majoritet här förnämligast stött sig på formella skäl. De reella skälen tala enligt min mening avgjort för Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall be att endast med några ord få beröra vissa av dessa byråer och sektioner. Det är sex olika byråer, som skola upprättas, och några av dessa äro indelade i sektioner. Såsom byråchefer för industribyrån och bergsbyrån har man ju tänkt sig, att det skulle utses praktiskt erfarna män inom de av dessa byråer representerade näringsgrenarna, d. v. s. på industribyrån en industriman och på bergsbyrån en bergsman. Nu förekommer det emellertid på dessa byråer och särskilt på industribyrån talrika och omfattande lagstiftningsfrågor, och behandlingen av dessa har ansetts oundgängligen kräva vid sidan av byråcheferna administrativt och allmänt juridiskt högt kvalificerade personer. Dessa personer synas med hänsyn till de krav, som ställas på dem, i verkligheten kunna fullt jämföras med sektionschefer. Den övervägande delen av industribyråns administrativa sektions och bergsbyråns arbetsuppgifter hava befunnits vara av den beskaffenhet, att byråchefen i regel måste taga personlig ställning till dem. Men vid handläggningen av ärenden, tillhörande industribyrån, måste ju i en mängd fall tillämpas en mångskiftande speciellt industriell lagstiftning, och därigenom uppkomma för kommerskollegium stundom mycket omfattande uppgifter, vilka ofta äro av synnerligen stor betydelse ur näringslivets synpunkt och därför måste påkalla byråchefens handläggning. När så är, kan emellertid byråchefen icke själv medhinna att verkställa alla de utredningar, som äro erforderliga för besluts fattande och som kräva en skärskild skolning. Det är för dessa utredningar, som en byrådirektör anses behövlig å industribyrån. Vad bergsbyrån beträffar, förekommer det där särskilt en hel del besvärsmål, vid vilkas bedömande byråchefen helt enkelt ej kan undvara stödet av en tjänsteman med framstående insikter och erfarenhet på det juridiska och administrativa området.

Ser man så på sjöfartsbyrån, så framgår det av den förteckning, som propositionen innehåller över de ärenden, som skulle tillkomma denna byrå, att arbetet där är synnerligen omfattande. Jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp raden av alla dessa ärenden. Jag ber endast att få framhålla, att de äro av mycket mångskiftande art och med all säkerhet taga stor arbetskraft i anspråk. På denna byrå synes därför ovillkorligen erfordras en tjänsteman, som kan verksamt biträda byråchefen och som dessutom är i stånd att övertaga en del av ansvaret för ärendenas avgörande. Just för att byråchefens krafter skola kunna reserveras för de större uppgifterna, blir det nödvändigt, att han får sin arbetsbörda avlyftad, och att han vid sin sida har en verkligt administrativt utbildad person, som kan

syssla med en hel mängd mindre betydelsefulla, men dock ofta principiellt viktiga frågor, som icke ovillkorligen behöva avgöras av byråchefen. Om byråchefen icke skulle befrias från bestyret med alla dessa ärenden, torde man kunna riskera, att hans uppmärksamhet vändes bort från byråns allmänna ledning. Han får då icke tid att syssla med den, utan måste allt för mycket fördjupa sig i detaljer, och därigenom skulle organisationen av det hela åtminstone delvis bli förfelad. Beslutanderätten i en hel del frågor, som byråchefen icke kan hinna med att själv avgöra, måste tillkomma hans närmaste man. Det synes mig alltså vara fullt riktigt, att denna hans närmaste man har en högre ställning än sekreterare, och att han således blir byrådirektör.

Ny avlöningsstat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

Det tillkommer dessutom en annan faktor vid bedömandet av denna fråga, en faktor, som man icke får alldeles förbise, och det är den i realiteten mycket viktiga synpunkten, att det torde bli mycket svårt att förvärva och framför allt att behålla dugande och för befattningarna lämpliga personer på dessa poster, så framt icke med befattningarna förenas den ställning och den avlöning, som motsvarar det med desamma förbundna arbetets ansvar och omfattning. Ja, man har till och med sagt mig, att det eljest är fara värt, att kommerskollegium icke skulle kunna åt sig bevara de för befattningarna mest lämpliga personer, som för närvarande finnas i kollegium, och om så bleve fallet, skulle man ju åstadkomma en mycket stor skada. Då det icke rör sig om en större summa än 3,000 kronor, synes mig, att man härvidlag icke kan tveka. Såvitt jag förstår, innebär utskottets förslag en avgjord försämring av kommerskollegii organisation, och jag kan icke finna, att den försämringen står i proportion till kostnadsbesparingen.

På grund av dessa av mig i korthet anförda skäl skall jag, herr greve och talman, anhålla att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen. Jag vågar uttala den förhoppningen, att riksdagens beslut måtte komma att gå i den riktning, jag förordat. Jag vågar göra det därför, att då andra kammaren helt nyss behandlat denna fråga, utskottets förslag av denna kammare antagits med en majoritet av endast 9 röster.

Herr Ericson, Hans: Herr vice talman! I ett avseende ber jag få uttala mina betänkligheter mot den föreslagna organisationen av kommerskollegium. Den hittillsvarande splittringen av sjöfartsärendena på två byråer har, enligt propositionen, i viss mån verkat hämmande på förvaltningens förmåga till initiativ. Kommerskollegium, departementalkommitterade och kommerskollegiekommittén ha därför för sin del tänkt sig, att samtliga sjöfartsärenden skulle hänföras till en byrå, varigenom behövlig koncentration av ärendena skulle vinnas. Byrån skulle sedermera vara uppdelad på sektioner, vilka skulle sammanhållas av byråchefen. Därigenom skulle vinnas enhetlighet i ledningen samt vidare att ärendena komme att avgöras efter fullt rationella grunder, och att personalen ej behövde vara högre eller mera kvalificerad än ärendenas beskaffenhet och vikt

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

krävde. Sektionerna skulle bliva tre, administrativa sektionen, fartygsregistreringssektionen och fartygsinspektionssektionen.

Kungl. Maj:t och utskottet ha nu föreslagit, att fortfarande två byråer skulle finnas, men omlagt ärendenas fördelning så, att den ena byrån skulle upptaga administrativa och fartygsregistreringssektionen, under det att fartygsinspektionssektionen i stället skulle bliva en särskild byrå. Departementschefen anser, att erforderlig enhetlighet skall vinnas genom att dessa båda byråers chefer föredraga inför generaldirektören och genom att sjöfartsbyråns chef är närvarande, när viktiga frågor å inspektionsbyrån avgöras.

Departementschefen har så mycket hellre anslutit sig till denna uppfattning som han anser, att sjöfartsbyrån skall vara till för att direkt främja och stödja rederinäringen, under det att inspektionsbyrån ofta måste tillgodose intressen, stridiga mot redarnas, varigenom sålunda, om ärendena förenades på en byrå, lätt nog det ena intresset skulle kunna komma att få stå tillbaka för det andra.

För min del tror jag, att den av departementschefen föreslagna organisationen av sjöfartsärendena på två byråer icke kommer att visa sig fördelaktig. Sjöfartsärendena inom dessa byråer äro i många fall mycket beroende av varandra, och det bör väl vara av vikt, då stridiga intressen stå mot varandra, att finna en lämplig avvägning. En sådan synes icke heller vara säkerställd genom föredragning inför generaldirektören, som icke torde kunna beräknas vara specialist på hithörande detaljer, och icke ens genom att chefen för sjöfartsbyrån är närvarande, då särskilt viktiga frågor skola föredragas, torde erforderlig säkerhet kunna vinnas. Ty dels gäller det att avgöra, *när* ärendena är av den vikt, att en dylik förstärkt session skall förekomma, och dels lärer man ej kunna beräkna, att chefen för sjöfartsbyrån i regel haft tillfälle att till föredragningen sätta sig in i inspektionsavdelningens ärenden. Har han å andra sidan hunnit göra detta, finnes intet skäl att uppdela ärendena på två byråer. Då kan han lika väl taga överledningen även av ärendena på fartygsinspektionssektionen.

Jag är ganska övertygad om att den föreslagna uppdelningen av sjöfartsärendena på två byråer kommer att framkalla åtskilliga stridigheter och jag befarar, att det blir sjöfarten, som kommer att få sitta emellan. Det fordras utan tvivel ett mycket intensivt samarbete mellan byråerna, för att icke stridiga åtgärder rent av skola *anbefallas*. Jag tror alltså, att det varit klokast att inrymma samtliga sjöfartsärenden på en byrå i kommerskollegium, och djupt skulle jag beklaga, om fartygsinspektionen skulle förläggas till socialstyrelsen, då ett dylikt samarbete bleve ändå mera omöjligt. Meningen är väl ändå, att de sjötekniska synpunkterna skola tillgodoses på ett sätt, som befordrar handelns, näringarnas och sjöfartens intressen till båtnad för hela vårt land.

Genom att fartygsinspektionsbyrån bliver satt på extra stat har tillfälle beretts för omläggning av organisationen i riktning av att samtliga sjöfartsärenden sammanföras till en byrå i kommerskollegium. Under förhoppning, att så snart skall ske, har jag, herr vice talman, intet yrkande.

Ny avlöningsstat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Såväl statsrådet och chefen för finansdepartementet som general Wrangel vände sig mot utskottets förslag att i stället för de föreslagna byrådirektörerna å industribyråns administrativa sektion, å bergsbyrån samt å administrativa sektionen å sjöfartsbyrån föreslå inrättande av sekreterarebefattningar. På sätt som av dessa båda talare omnämnts har ju kommerskollegium vid sin omorganistion i rätt stor omfattning organiserats på annat sätt än som eljest är vanligt. Man har tänkt sig de olika byråerna på det sätt uppdelade i sektioner, att man skulle för vissa delar av ärendena anställa en sektionsföreståndare, vilken hade att självständigt handlägga vissa grupper av ärenden. Man skulle på det sättet ur saklig synpunkt uppdela byråns ärenden i olika grupper. Mot den anordningen har utskottet lika litet som löneregleringskommittén vid dess tidigare behandling av denna sak haft något att erinra. Men då man dessutom föreslagit, att jämväl för sektioner å resp. byråer, där byråchefen själv angivits såsom den naturlige och självgivne ledaren, byråchefens närmaste man skulle vara byrådirektör, då har utskottet för sin del funnit, att härför icke kunnat förebäras tillräckliga skäl. Därigenom skulle en man i sekreterarställning — som ju faktiskt denne andre man är på sektioner, där byråchefen själv är ledare — komma att stå i en precis likartad ställning med föreståndarne för sådana sektioner, åt vilka en mera självständig behandling av ärendena blivit anförtrodd. Utskottet har därför vid prövning av denna sak kommit till det resultat, att ett bifall i detta avseende till den kungl. propositionen skulle skapa, visserligen en formell likställighet mellan dessa befattningar, men en formell likställighet, som strider emot den faktiska olikställigheten i deras uppgifter.

Men därtill kommer också, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag ingalunda, såsom både den förste och den andre talaren ville göra gällande, i fråga om det ekonomiska resultatet begränsar sig till endast 3,000 kronor. Det är nog ganska klart, att om man skulle i den omfattning, Kungl. Maj:ts förslag ställer i utsikt, i detta fall göra byråchefernas närmaste man till byrådirektör, kommer detta uppenbarligen att medföra mycket långt gående konsekvenser. Liknande anspråk komma med samma rätt att framställas från en hel del i samma ställning stående tjänstemän. Jag vill till exempel nämna förste kanslisekreterarne i departementen, vilka med precis samma och i vissa fall med nästan bättre rätt skulle kunna göra anspråk på att få byrådirektörs ställning. Detta är således icke en fråga om blott 3,000 kronor utan huruvida man skall vid slutregleringen för ämbetsverken — ty detta är det sista verk av denna typ, som härmed regleras — ge uppslag till en förändrad ställning för de olika tjänstegrupperna nästan över hela linjen. Jag tror sålunda att då utskottets förslag verkligen icke, på sätt man här velat göra gällande försvårar för kommerskollegium att få sina uppgifter i allt fall på ett lyckligt sätt skötta — ty det förefaller mig, som om man från kommerskollegii sida dock har all anledning att säga, att dess omorganisationsförslag blivit synnerligen välvilligt behandlat

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskolle-gium. (Forts.)

av utskottet — då alltså vad som här föreslås av utskottet, såvitt jag förstår, gör kommerskollegium arbetsdugligt i alla avseenden, men undviker ett steg, som skulle medföra vittgående konsekvenser, goda skäl föreligga för bifall till utskottets förslag.

General Wrangel yttrade, att här behöves på industri- och bergsbyrån tjänstemän, som »kunna verksamt biträda chefen». Ja, skall man icke ställa det anspråket i allmänhet på tjänstemän i andra lönegraden, i sekreterarställning, att de verksamt »skola kunna biträda» sina chefer? Man har väl i allmänhet den fordran på tjänstemän av denna art, att de skola vara ganska väl kvalificerade, och jag tror, att de kvalifikationsanspråk, man ställer på dem, i allmänhet räcka till för det uppdrag, det här är fråga om.

Vad beträffar det som av den siste uppträdande talaren anfördes, nämligen betänkligheterna mot tudelning av sjöfartsärendena ha i viss mån samma betänkligheter gjort sig gällande inom utskottet, och utskottets motivering ger också uttryck åt dessa betänkligheter. Men med hänsyn till att förslaget innebar, att den nya fartygsinspektionsavdelningen nu endast skulle uppföras på extra stat, varigenom det blir möjligt att, efter vunnen erfarenhet i fråga om den framtida organisationen vidtaga de anordningar, som finnas vara av erfarenheten påkallade har utskottet ansett sig i det avseendet kunna biträda vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag hemställer därför, herr vice talman, om bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Swartz: Även jag tycker nog såsom den siste ärade talaren, att statsutskottet ganska välvilligt behandlat frågan om omorganisation av kommerskollegium, men jag kan däremot icke giva honom rätt i att uti den angivna punkten det icke är av någon särskild betydelse att statsutskottet avvikit från Kungl. Maj:ts förslag och att frågan gäller en så ringa sak, som han ville göra den till. Jag anser tvärtom det ligga mycket stor vikt och betydelse i att just på denna punkt Kungl. Maj:ts förslag obeskuret antages.

Det är en lång utredning, som ligger bakom det omorganisationsförslag, varom här är fråga. Den utredningen sattes i gång för omkring tio år sedan, och det gällde att söka åstadkomma bättre möjligheter för kommerskollegium att så kunna fylla de mångfaldiga uppgifter som dess viktiga ställning för näringslivet kräver av detsamma. De, som sysslat med denna sak, hava alla, såvitt jag vet, varit ense om att i nu förevarande punkt behövas krafter av den beskaffenhet som Kungl. Maj:t föreslagit, och jag ger dem för min del fullkomligt rätt i det avseendet. Det har framhållits redan från statsrådsbänken och dessutom av herr Wrangel de synpunkter, som därvidlag göra sig gällande. Jag skall icke vidare stryka under dem annat än genom att erinra om att på sjöfartsbyrån, där den ene av dessa tjänstemän skulle vara anställd, är ärendenas mångfald synnerligen stor, och ärendena äro av synnerligen olikartad beskaffenhet, varför det väl behöves att kunna uppdraga åt

en särskild person att självständigt avgöra en hel del ärenden, på det att byråchefens krafter måtte kunna riktas mera på de större och vidare synpunkterna. Vad bergs- och industribyråerna beträffar, finns det där alldeles särskilda skäl att vid sidan av de krafter, man vill förvärva till byråchefer, sätta de bästa krafter man kan få på det administrativa området. Det är meningen att både på industri- och bergsbyrån taga byråcheferna från det praktiska livet. Det är en mycket god tanke i detta. Det synes mig mycket väl ordnat i det avseendet, ty man måste vara hemmastadd i det praktiska livet för att kunna på ett praktiskt sätt sköta de saker, som åligga dem såsom byråchefer att i första hand handlägga i kommerskollegium. Men å andra sidan åligger det också kommerskollegium att tillämpa och yttra sig över en hel mängd förordningar, i vilka det behövs särskild kunskap och insikt på det administrativa och juridiska området, och för att kunna förvärva från det praktiska livet personer, som äro fullt lämpade för den delen av den stora uppgiften såsom byråchefer, måste man ovillkorligen kunna vid deras sida ställa de mest pålitliga krafter. Nu säges det, att alla andra gradens tjänstemän utan tvivel äro pålitliga krafter. Ja, för all del, jag vill icke förneka, att de genom sin utbildning äro det, men det måste väl erkännas, att det även bland dem finns skillnad mellan den ene och den andre. Det finns skillnad om icke annat så i fråga om begåvning. Så långt hava vi icke kommit i jämnstrukenhet, att alla hava samma begåvning, och det är tydligt att en mera begåvad man på det området låter sig lättare förvärva, om man kan bjuda honom bättre arvode och bättre ställning, och det är ju detta Kungl. Maj:t velat vinna med sitt förslag. Jag är verkligen personligen i en situation, som i någon mån kan jämföras med den ställning dessa byråchefer äro ämnade att intaga. Jag är också tagen ur det praktiska livet men har såsom universitetskansler blivit satt att sköta handläggningen av åtskilliga ärenden, för vilka jag sannerligen icke har tillräckliga förutsättningar genom den kunskap på hithörande område som behöves i det avseendet, särskilt på författningsområdet. För den skull har också riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning och med tillstyrkan från den löneregleringskommitté, av vilken den föregående ärade talaren är en framstående ledamot, haft vänligheten att på min särskilda begäran ändra kanslerssekreterartjänsten på sådant sätt, att dess innehavare upplyftes, icke blott till ställning av byrådirektör, utan nästan till byråchef, och jag är mycket tacksam för den saken. Jag är övertygad om, att detta skall lända institutionen till stor fördel. I än högre grad tror jag, att det kan bli förhållandet genom vad man här föreslår. Det är utan tvivel rätt, då det säges, att det inverkar i hög grad på rekryteringen icke blott av dessa platser utan även på rekryteringen av byråchefsbefattningarna, om det finnes möjlighet att på dessa platser sätta personer, vilka genom de arrangemang man träffar i avseende på deras ställning och avlöning poängteras vara mera framstående och behöva ha mera framstående egenskaper än andra gradens tjänste-

Ny avlöningsstat m. m. för kommerskollegium.
(Forts.)

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

män i allmänhet. Jag förstår mycket väl särskilt löneregleringssynpunkterna och att man kan ha vissa farhågor för konsekvenserna och ha detta såsom statsutskottsledamot. Jag har mycken aktning för just dessa synpunkter, men det finns konsekvenser av olika slag, och jag tror, att man får lov att väga dem mot varandra. De konsekvenser, som den förre ärade talaren pekade på, innebära ju, att man kan tänka sig, att från befattningshavare på några andra motsvarande poster inom statslivet, motsvarande fordran skulle kunna göra sig gällande att komma upp i en högre avlöning och ställning än som nu eljest är fallet. På det vill jag svara, att om man efter lika genomgående granskning, som skett i detta fall, och lika stor enighet från alla granskande myndigheters sida kommer till det resultatet, att det är riktigt att så göra, tycker jag, att det är en konsekvens, som långt ifrån att vara farlig, tvärtom är för staten mycket nyttig. Men däremot finns det en annan konsekvens, och det är den, att det är bästa uträkningen att förvärva de bästa krafterna för en post. De bästa krafterna på detta område tror jag det är av synnerligen stor vikt för landet att förvärva, icke minst som förhållandena äro och under de närmaste tiderna med säkerhet komma att bliva. Kommerskollegium är ju högsta myndighet för behandlingen av frågor om landets näringar, den statsmyndighet, som i första hand har att taga befattning med landets näringsliv. Jag undrar, om det verkligen finns någon, som anser, att förhållandena nu äro sådana, att det icke skulle vara av allra största vikt just nu och för den närmaste framtiden att förse detta ämbetsverk med de allra starkaste och bästa krafterna, som man kan tänka sig på detta område. Jag tror att genom att man så förfar komma konsekvenserna av ett sådant handlingssätt att bliva i hög grad förmånliga för landet i dess helhet, särskilt i ekonomiskt avseende, och att fördelarna vida övergå de farhågor, man ur den rent formella statsförvaltningens synpunkt kunnat anlägga mot denna anordning.

Jag anser denna fråga vara av vida större vikt och betydelse än vad särskilt den föregående ärade talaren och statsutskottet med honom velat tillmäta den. Och med anledning därav ber jag att på det livligaste få yrka bifall till reservationen.

Herr Widell: Jag kan tillfullo instämma i vad den föregående högt ärade talaren yttrade om betydelsen av att kommerskollegium vore väl rustat för att kunna på ett tillfredsställande sätt uppfylla sina viktiga uppgifter. Men enligt mitt förmenande blir kommerskollegium väl rustat härför även efter utskottets förslag.

Jag kan i en annan punkt också instämma med den ärade talaren. Det var, då han yttrade, att det icke vore en ringa sak, som det här gällde, utan en mycket betydelsefull. Även jag är av den uppfattningen men icke på det sätt, som han vill göra gällande. Det är enligt min mening icke en betydelsefull sak för kommerskollegium, men däremot en högst betydelsefull sådan med hänsyn

Ny avlöningsstat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

till konsekvenserna. Jag kan icke finna annat, än att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skall inaugurera en fullständigt ny princip för organisationen av våra ämbetsverk. Den ifrågavarande mellangraden, byrådirektörsgraden, har hittills förekommit i ämbetsverk, då det gällt att inom en byrå skaffa en chef för en särskild avdelning, och man har då med fördel använt denna. På så sätt har den också kommit till användning i det föreliggande förslaget till kommerskollegii omorganisation, men här har man gått ändå längre. Även där byrådirektörerna icke skulle vara sektionschefer, har man inrättat sådan befattning; sålunda på sådana platser, där man annars inom statsförvaltningen har vanliga andragradstjänster, d. v. s. sekreteraretjänster.

Jag kan, liksom den föregående ärade talaren, som förde utskottets talan, icke finna annat än att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag kommer att medföra synnerligen betydelsefulla konsekvenser beträffande hela förvaltningen och i främsta rummet beträffande Kungl. Maj:ts kansli. Jag är övertygad om att ett bifall givetvis kommer att framställa krav på att förste kanslisekreterarna i Kungl. Maj:ts kansli skola bliva upphöjda i samma grad. Jag ser lika starka skäl härför som för nu ifrågavarande byrådirektörsbefattningar.

Nu har man sagt, att, om vi icke få dessa befattningar, så hava vi ingen säkerhet för att fullt kompetent och lämpligt folk står till buds. Vore det förhållandet, måste man ju låta sina farhågor fara och gå med på Kungl. Maj:ts förslag, men jag kan icke finna, att påståendet har fog för sig. Till att börja med vill jag fråga: finnes det någon som helst sannolikhet för att man, om man för 5,800 kronor icke kan få kompetenta befattningshavare, man skulle få sådana, om man höjde lönen med 1,000 kronor till. Icke kan väl denna ökning vara så betydelsefull. Hittills har man alltid haft den uppfattningen — och jag hoppas, att man även för framtiden skall hava den — att andragradstjänster äro betydelsefulla befattningar, för vilka fordras fullt kvalificerat folk. Jag kan icke finna, att det är nödvändigt att gå över andragradsbefattningar, då det ur organisationssynpunkt icke på något sätt är påkallat.

Då ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra synnerligen vidsträckta konsekvenser och då det, såvitt jag kan finna, icke är för kommerskollegium behövligt, utan kommerskollegii organisation blir fullt tillfredsställande även i enlighet med utskottets förslag, ber jag att få yrka bifall till detta.

Herr Ekelund: Det är så mycket talat om denna fråga, att här egentligen icke är mycket att tillägga till vad som sagts i sak.

Jag skall egentligen be att få upptaga ett litet uttalande av herr statsrådet, då herr statsrådet nämnde, att det här gällde en fråga av underordnad betydelse: det gällde icke mera än 3,000 kronor. Jag kan icke neka till att det gjorde ett egendomligt intryck att höra ett sådant uttalande från herr statsrådets sida, till

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskolle-gium. (Forts.)

en statsutskottsledamot, som på grund av sitt uppdrag har till uppgift att försöka åstadkomma de besparingar, de må nu vara större eller mindre, som kunna befinnas möjliga att åstadkomma. Såsom statsutskottsledamot sitter man på sin avdelning och ägnar timmar åt att söka finna, där besparingar kunna göras. Då man sedan kommer i kammaren, får man höra, att den föreslagna besparingen icke har så fasligt stor betydelse. Å andra sidan talas ofantligt mycket om vårt prekära ekonomiska läge och att det är alldeles nödvändigt att iakttaga sparsamhet och göra inskränkningar i utgifterna. Det är litet svårt att sammanställa detta.

Jag har endast velat uttala detta och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Swartz: Den föregående ärade talaren har anlagt den riktigt extrema statsutskottssynpunkten på denna fråga. Jag berörde den i mitt föregående anförande, då jag sade, att jag för min del håller styvt på att statsutskottet skall verka såsom regulator på statsutgifterna, men jag har mycket svårt att gå med på det systemet, då man silar mygg och sväljer kameler. Det är detta, jag anser, att man gör, om man nu icke tillgodoser kommerskollegium, som ingalunda kan, efter vad jag tror i motsats mot vad herr Widell tycktes mena, vara belåten med de krafter, som statsutskottet velat giva det; åtminstone stämmer det icke med vad kollegiet själv säger, ty kommerskollegium håller ju mycket starkt på att få just vad Kungl. Maj:t föreslår. Den nuvarande finansministern håller också mycket starkt på detta, och i andra kammaren lärer en föregående finansminister hava uttalat alldeles detsamma, och även jag tillåter mig uttrycka — i min egenskap av förutvarande finansminister och såsom varande den, som satt i gång hela denna utredning om kommerskollegii omorganisation, om det kan hava någon betydelse — att jag också hade den uppfattningen, att kommerskollegium måste hava de bästa krafter, som kunna erhållas. Man kan visserligen här spara 3,000 kronor, men jag anser, att det är en malplacerad sparsamhet, såsom jag framhöll i mitt anförande nyss, att man skall spara 3,000 kronor genom att icke göra dem till byrådirektörer utan låta dem vara sekreterare. Enligt min uppfattning sätter man åtminstone därmed så pass mycket på spel med avseende på landets ekonomi i dess helhet, att jag för min del är fullkomligt övertygad om, att förlusterna komma att vida överstiga vad man sparar in, och det tycker jag icke är någon god sparsamhet alls, icke ens ur statsutskottssynpunkt!

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skulle icke hava besvärat kammaren med ännu ett anförande i denna fråga, om icke den siste ärade talaren i två anföranden synnerligen energiskt drivit de uppfattningar, som han företräder. Han ville särskilt peka på huru nödvän-

digt det vore att industri- och bergsbyråerna skulle bliva väl tillgodosedda. Vad innebär den omvandling av kommerskollegium i detta avseende, som nu riksdagen är färdig att besluta? Om jag ser på den nuvarande »avdelningen för ärenden angående bergshantering och andra industriella näringar», som nu är en avdelning, en byrå kan man säga, men som enligt det nya förslaget blir två olika byråer med två byråchefer, en byrådirektör, en sekreterare och dessutom tjänstemän av första graden m. fl., så ger den av utskottet förordade organisationen mycket, mycket mera än vad som brukar vara vanligt vid normal utveckling av ett ämbetsverk. Man har varit med om den saken på alla håll, därför att man har behjärtat nödvändigheten av att man skulle på näringsområdet få ett så väl rustat organ som möjligt; men att därför tillmötesgå varje anspråk, även om man finner, att dessa kunna tillgodoses med mindre utgifter, förefaller icke vara klokt och riktigt.

Ny avlöningsstat m. m. för kommerskollegium.
Forts.

Den föregående ärade talaren sade också, att alla, som behandlat denna sak, varit ense om att det behövdes de arbetskrafter som begäras enligt Kungl. Maj:ts förslag. Nej, icke alla hava varit ense därom. Visserligen hava alla varit ense om att man borde inrätta en byrådirektörsbefattning, vars innehavare skulle vara föreståndare för sektioner och att man därmed borde åstadkomma erforderlig decentralisation. Men man har ingalunda varit ense om att på sektioner där byråchefen bleve den faktiske ledaren, skulle inrättas en byrådirektörsbefattning. Jag tror alltjämt att de bättre skälen tala för utskottets förslag. Till den föregående ärade talaren vill jag dessutom säga, att jag ansluter mig till hans åsikt, att vi varken skola sila mygg eller svälja kameler: vi skola varken svälja kameler eller kasta bort småbeloppen — det tror jag är det riktiga förfaringssättet.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Ekelunds yttrande. Han ville i mitt anförande utläsa, att jag icke uppskattade de besparingar, som utskottet velat göra. Nej, jag är glad för varje besparing, som kan göras och om jag såge saken endast ur den synpunkten, skulle jag icke hava den allra ringaste anledning att göra någon erinran emot statsutskottets förfarande. Men jag framhöll redan i mitt första anförande, att kommerskollegium har en mångfald av sådana uppgifter, som göra, att man icke kan mäta detta ämbetsverk med samma mått; som de vanliga ämbetsverken mätas; och jag vill ytterligare understryka, att vi gå till mötes tider, varunder näringslivet måste på ett alldeles särskilt sätt vara utrustat med arbetsdugliga organ för att vi skola kunna hävda vårt lands intressen på hithörande områden. Just för att tillmötesgå dessa näringsanspråk, har ju riksdagen på sitt bord ett förslag om inrättande av ett särskilt departement, som skall sörja för att denna del av näringslivet tillgodoses. På samma gång som handelsdepartementet inrättas, så kommer kommerskollegium att få sig ålagt ett ännu mera mångskiftande arbete, och jag vågar det påståendet, att de byråer, som

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskolle-gium. (Forts.)

här äro inrättade, få en så omfattande verksamhet, att byråcheferna få full sysselsättning just med att handhava själva byråledningen. I övertygelsen om att jag handlat rätt emot näringarna har jag biträtt ett förslag som möjliggör att även på vissa sektioner där byråchefen skall vara den formella ledaren, att anställa en person, som icke enbart är i besittning av juridiska kvalifikationer utan som därutöver äger vissa praktiska erfarenheter, varigenom denna man kan bli bättre skickad att förbereda de ärenden, som sedermera av byråchefen skola föredragas inför generaldirektören. Då jag tillägger denna förberedande handläggning av ärendena en sådan betydelse, så måste min värdesättning av de 3,000 kronorna å ena sidan och denna fördel för det praktiska näringslivet å den andra sidan vara riktig, och det är ifrån dessa utgångspunkter, som jag anser denna besparing å 3,000 kr. icke vara av *den* beskaffenheten, att man fördenskull här bör göra en inskränkning. Jag har endast velat säga detta, därför att det icke skall stå kvar i protokollet, att jag för min del på något sätt tyckt, att statsutskottet skött sig mindre väl, när det söker pruta och spara.

Å andra sidan har jag såsom chef för finansdepartementet både plikt och skyldighet att framhålla vikten av, att de organ, som särskilt hava att förberedande behandla dessa viktiga ärenden, få bästa möjliga kvalificerade arbetskraft.

Medan jag har ordet, vill jag tillägga ännu en sak med anledning av kommendör Ericsons erinringar emot sjöfartsbyråernas organisation. Jag har så gott det varit mig möjligt prövat den organisationsform, som ursprungligen föreslagits, och på sätt det framgår av Kungl. Maj:ts proposition har jag kommit till den uppfattningen, att det icke skulle vara lyckligt att inordna fartygsinspektionen såsom en underavdelning under sjöfartsbyrån. Då Kungl. Maj:t föreslagit att ändock uppföra denna fartygsinspektion på extra stat, så torde den praktiska erfarenheten få giva utslaget om vilken anordning, som sedermera kan anses vara den bästa.

Herr Ericson hyste vissa farhågor för att denna byrå skulle flyttas bort från kommerskollegium och till socialstyrelsen. Jag får säga, att jag icke är så rädd för det. Jag skall icke nu närmare yttra mig därom, men det är dock så, att sjöfartsbyrån, som skall vara ett organ för hela sjöfartsnäringen såsom sådan, kan komma i viss konflikt med de intressen, som måste tillgodoses av fartygsinspektionen såvida icke denna senare ändock skall bliva en organisation på papperet, utan en organisation, som fullgör sin skyldighet. Jag tror också att generaldirektören skall bli en lämpligare skiljedomare mellan dessa skiljaktiga intressen än en byråchef, som av helt naturliga skäl måste tillsättas med särskild hänsyn till den största uppgiften i denna organisation, nämligen att bevaka *rederinäringens ekonomiska intresse*. Jag har befarat, att fartygsinspektionen icke skulle, om den här underordnades på fullt effektivt sätt kunna fullgöra sin krävande uppgift. Skulle jag hava misstagit mig i det avseendet, kan det rättas i fortsättningen, då man ser, hur den nya organisationen kommer att verka.

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

Herr vice talmannen: Herr greve och talman! Under diskussionen har tidigare blivit sagt, att man icke kan komma med några nya skäl, och jag kan det icke heller.

Jag tänker emellertid, att det borde vara tydligt för var och en, som noga följt diskussionen, att det här gäller en för vårt näringsliv särdeles viktig fråga och att det är av stor betydelse att för de poster, det här är fråga om, få fullt kvalificerat folk och att man endast får sådant genom att inrätta dessa byrådirektörsplatser. Mot denna synpunkt, som framförts av reservanterna, har å andra sidan utskottet varnat för konsekvenserna och hänvisat till sparsamhet. Det är också högst aktningsvärda skäl, men skulle jag väga de båda ståndpunkterna emot varandra, så ställer jag mig obetingat på reservanternas ståndpunkt, ty jag anser frågan vara av den vikt och betydelse, att man i detta fall bör följa reservanterna.

Jag har icke varit i tillfälle att deltaga vid detta ärendes behandling i statsutskottet, utan begagnar därför tillfället att såsom ledamot av statsutskottet be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Jag skall icke försöka att komma med något nytt inlägg i debatten, särskilt icke i detaljer. Den allmänna synpunkt som trängt sig på mig under denna diskussion, som ägt rum, är emellertid den, att sedan efter mycket arbete och skärskådande av fackmän från olika synpunkter en fullständig plan framkommit för detta ämbetsverks allmänna arbetsområde, och denna plan förelägges riksdagen, så drager man så att säga undan ett par tjänster för att sätta in ett par andra. — Kan det överhuvud taget vara lämpligt att förfara så ur *planmässighetens* allmänna synpunkt? Icke lärer man väl ändå kunna påstå, att man inom statsutskottet — med all den stora aktning jag hyser för dess ledamöter och deras erfarenhet — verkligen kunnat klart förutse vad den ändring innebär, som här ifrågasättes.

Vidare ber jag få säga, att, då det här gäller ett ämbetsverk, som nu skall taga hand om våra näringars och handelns, samt vad därtill hörer, framtida ställning, dessa förhållanden väl äro alldeles särskilt att beakta.

Jag har endast velat påpeka dessa fullkomligt allmänna synpunkter, som enligt min mening — även om man tar hänsyn till den sparsamhetssynpunkt, vilken bör följas vid frågans avgörande, såsom här från så många håll betonats — tala för ett bifall till reservationen, vilket därför också, herr greve och talman, blir mitt yrkande.

Herr Widell: Herr greve och talman! Jag kan icke finna annat än att den ståndpunkt, som herr Holmquist nu intagit, innebär, att statsutskottet överhuvud taget får avstå från att ingå på någon prövning av Kungl. Maj:ts förslag. Det är givet, att vi icke kunna sitta inne med fullständig sakkunskap på alla områden, men vår plikt är att så grundligt, vi kunna, söka sätta oss in i frågorna och avgiva de utlåtanden, som vi anse riktiga.

Ny avlönings-stat m. m. för kommerskolle-gium. (Forts.)

Herr Asplund: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande av den ledamot, som förde statsutskottsmajoritetens talan, då han sade, att byrådirektörsbefattningar icke skulle kunna ifrågasättas annat än då vederbörande befattningshavare skulle intaga en ledande ställning, såsom chef för en självständig sektion inom kollegium. Herrarna av utskottsmajoriteten måste emellertid hava förbisett, att på flera av kommerskollegii byråer förekomma en mängd sådana ärenden, som icke kunna fördelas i antingen tekniskt-praktiska eller juridiskt-administrativa. Under sådana förhållanden måste dessa ärenden behandlas av byråchefen och dennes närmaste man gemensamt; med hänsyn till såväl de tekniskt-praktiska momenten vari byråchefen bör äga särskild sakkunskap, som till de juridiskt-administrativa, vari hans närmaste man bör sitta inne med god sakkunskap.

Det är således här icke fråga om att i realiteten byråchefen skulle bliva den avgörande, utan hans sakkunskap måste i mycket betydelsefulla avseenden kompletteras av sekreterarens eller byrådirektörens.

Vad beträffar bergsbyrån så vill jag framhålla att den juridiskt sakkunniga tjänstemannen därstädes skall hava att avgöra en mängd besvärsmål, som komma från bergsstatens tjänstemän och som ofta kunna gälla mycket stora ekonomiska värden. Det kan icke vara möjligt att till sådan tjänsteman, om hans löneställning ej sättes högre än bergmästarebiträdenas eller gruvingenjörernas, kunna erhålla en person, som kan med större sakkunskap än bergmästarna ur juridiska och administrativa synpunkter bedöma de viktiga frågor, som underställas kollegii avgörande och det är då klart, att kommerskollegium skulle komma att i regeln rätta sig efter bergmästarnas uppfattning i frågorna.

Då en sådan sakernas ordning måste anses synnerligen otillfredsställande så anhåller jag under instämmande för övrigt i vad här förut anförts till förmån för reservationen, yrka bifall till densamma.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande nu förevarande punkt yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; och 2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen med rättande av ett tryckfel, så att de närmast efter orden »22,100 kronor» förekommande transsumtionsstrecken utelämnades.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Carl Gustaf,* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Swartz m. fl. vid punkten 11 i statsutskottets utlåtande nr 7 A)

avgivna reservation med den av herr Swartz under överläggningen omnämnda rättelse av ett angivet tryckfel, röstar

Ny avlöningsstat m. m. för kommerskollegium. (Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 36.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14—16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Om anskaffande av en isbrytare å Vänern.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anskaffande av en isbrytare å Vänern å extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst, 800,000 kronor under villkor att från vederbörande

Om anskaffande av en isbrytare å Vänern. (Forts.)

kommuner eller eljest bidrag till belopp av minst 200,000 kronor lämnades för isbrytarens anskaffande.

Utskottet hade i nu föredragna punkt av andragna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Nilson, Karl August: Herr greve och talman! Här har utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om anslag till anskaffande av en isbrytare för Vänern. Jag skulle kanske inte ha sagt så mycket om denna sak, om inte utskottet härför använt den motivering, det gör. Utskottet inriktar sig i det fallet på den motivering, som vattenfallsstyrelsen använde för att försvara avstängandet av slussarna vid Trollhätte kanal under viss tid på året, och utskottet synes därav draga den slutsatsen, att det på den grund icke behöves någon isbrytare, ty Vänern är öppen så länge som för seglationen kan behövas. Detta är en fullkomligt missvisande bevisföring i det här fallet. Det förhåller sig naturligtvis så, att frakternas uteblivande kommer an på att fraktägarna anse sig icke våga skicka sitt gods ned till hamnarna vid Vänern under den tid, då de kunna riskera att inte få det vidarebefordrat, och tonnageägarna, redarna, våga inte skicka upp sina fartyg till Vänern under en tid, då de kunna tänka sig att fartygen bli utsatta för issvårigheter. Det är ju alldeles givet, att om Vänern hölles öppen året om, så skulle frakttillgången vara ungefär konstant, men under nuvarande förhållanden *kan* inte frakttillgången vara konstant och kommer aldrig att bli det heller, förrän man kan vara viss om att sjöfarten kan hållas uppe så gott som hela vintern eller en större del av vintern.

Nu säger ju utskottet, att därest det visar sig, att en förändring av dessa förhållanden, d. v. s. i avseende å tillgången på frakter och tiden för öppethållandet, kan komma att inträda, så torde det bli nödvändigt att anskaffa en isbrytare. Men utskottet säger också, att »i viss omfattning torde seglationen i regel kunna utsträckas även utan den nu ifrågasatta isbrytaren».

Det är just mot detta uttalande jag ber att få inlägga min starkaste protest. Det är fullkomligt otänkbart, att befraktningen på Vänern skall kunna regleras under nu rådande förhållanden, om icke en isbrytare för statens räkning anskaffas.

Utskottet hänvisar också till att så litet intresse har visats för saken ifrån städerna och hamnägarna omkring Vänern. Men det kommer sig helt enklet därav, att hamnägarna veta, att de måste själva anskaffa lokala isbrytare. Man anser nämligen, att det är statens uppgift att se till, att Vänern hålles öppen, men en statens isbrytare kan inte hinna med att sköta mer än själva den stora farleden. Om en sådan isbrytare alltså anskaffas för statens räkning, blir resultatet det, att hamnägarna själva måste skaffa sig kraftiga lokala isbrytare. När alltså det är förhållandet, att hamnägarna måste räkna med mycket stora utgifter för sådana lokala isbrytare, då följer därav, att städerna och hamnägarna icke anse sig kunna

eller böra med några synnerligen stora belopp bidraga till anskaffandet av en större isbrytare för Vänern.

Om anskaffande av en isbrytare å Vänern. (Forts.)

Det har ju dock från enskilda visats ganska stort intresse för saken, och omkring 200,000 kronor äro tecknade. Man måste säga sig, att här gäller det likväl en sak, för vilken staten bör vara särskilt intresserad. Staten har nedlagt stora kostnader på utvidgningarna av Trollhätte kanal, och naturligtvis kommer staten att skörda en ofantlig vinst av att Trollhätte kanal kan hållas öppen längre tid. Det kan emellertid inte ske, med mindre än att en isbrytare anskaffas, och om en sådan kommer till stånd, komma hamnägarna att skaffa sig lokala isbrytare, vilka komplettera den större isbrytaren. Man kan då också vara förvissad om att frakter under den tid, då farleden i alla händelser kan hållas öppen, icke skola komma att tryta.

Hade utskottet endast hänvisat till den höga kostnaden, som för närvarande, d. v. s. för i år, lägger hinder i vägen för anskaffandet av en sådan isbrytare, skulle jag verkligen inte ha sagt mycket om denna sak. Men nu lägger utskottet tonvikten icke på kostnaderna utan på de i Vänern rådande förhållandena med hänsyn till fraktfillgång och dylikt. Och det måste naturligtvis ge Kungl. Maj:t den tanken, att Kungl. Maj:t inte har anledning att till ett annat år komma fram med ett förslag i detta ärende.

Utskottet slutar med att säga, att »utskottet har ansett övervägande skäl tala för att med anskaffande av en isbrytare för Vänern kan tillsvidare anstå». För min del anser jag det vara högst angeläget, att detta icke uppskjutes. Om utskottet och riksdagen i år hade gått med på regeringens förslag om anslag av 800,000 kronor, kan man väl vara förvissad därom att regeringen icke vidtagit åtgärder för anskaffande av en sådan isbrytare under andra förhållanden, än då man verkligen funnit tiden lämplig för en sådan beställning.

Jag kan, herr talman, vid detta förhållande icke annat än yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om beviljande av ett anslag på 800,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag trodde, att den föregående ärade talaren skulle nöja sig med att beklaga sig över motiveringen och icke göra något yrkande, men då han nu framställde ett sådant, måste jag be att få säga några ord.

Han antydde först, att det var oriktigt, att vi begagnat den motivering vi använt, ty vad vi här citerat av vattenfallsstyrelsens yttrande avsåg ett helt annat ändamål. Ja, det är möjligt, att det yttrande, vi här citerat, delvis användes för att belysa ett annat ändamål, men det förändrar väl icke uppgifternas värde i och för sig, då dessa uppgifter innehålla upplysningar om de sakförhållanden, det här gäller att bedöma. Vattenfallsstyrelsens uppgifter visa ju, att under vanliga förhållanden är Vänern isfri en längre tid av året, än seglationen pågår. När seglationen slutar, sker det alltså i regel icke därför att ishinder har inträffat, utan av brist på tillräckligt lönande befraktning.

Om anskaffande av en isbrytare å Vänern. (Forts.)

Under sådana förhållanden har utskottet resonerat som så, att när avsikten med isbrytarens anskaffande ju varit, icke att genomföra seglation under hela vintern, men att *öka* seglationsårets längd, då kunde man väl i första hand taga i anspråk den del av den hittills oanvända tiden, då sjön i regel varit isfri. Först när det visar sig, att befraktningen tagit sådan omfattning, att man icke kan få sina trafikbehov tillfredsställda på annat sätt, föreligger ett mera trängande behov av att anskaffa isbrytare. Det resonemanget förefaller mig hålla även efter vad den siste ärade talaren nu anfört. Jag tror det är riktigt att peka på detta förhållande såväl som på kostnadssynpunkten, d. v. s. på att en anskaffning för närvarande måste ställa sig särskilt dyr. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Jag skall dock be att få påpeka, att man icke med fog kan säga, att vattenfallsstyrelsens bevisföring ger stöd för det påståendet, att seglationen kan pågå längre tid, än den hittills gjort. Vattenfallsstyrelsen meddelar nämligen, att under en viss observationstid har t. ex. trafiken på Åmål kunnat pågå 255 dagar, under det att det varit öppet vatten utanför Sjötorp i 284 dagar. Denna senare omständighet bevisar sålunda rakt ingenting. Av den tid, under vilken det varit öppet vatten utanför Sjötorp, kan man inte sluta sig till, hur länge det är öppet vatten till Åmål. Och ännu värre ställer det sig beträffande Karlstad och Kristinehamn, där det finnes långa skärgårdar, som äro svårframkomliga och som inte kunna hållas öppna utan isbrytare. Vad särskilt Kristinehamn beträffar, ha vi ju där en mycket lång skärgård, som det tillkommer seglationsdirektionen och icke hamnen att hålla öppen, men det låter sig icke göra under förhandenvarande förhållanden. Och i Karlstads skärgård känna vi, att grundförhållandena äro sådana, att det är synnerligen svårt att veta, vilken dag det kommer att frysa till. Förhållandena i det hänseendet kunna ändra sig på en natt eller ett dygn. Och det låter inte tänka sig, att befraktarna långt uppe i Dalarna eller översta Värmland, som behöva en vecka eller fjorton dagar för att få sitt gods ned till hamnen i Kristinehamn eller Karlstad, kunna våga sända sitt gods under dessa förhållanden, då de inte kunna veta, om det skall komma fram eller inte.

Jag menar alltså, att den bevisföring, som här användes, avser något helt annat än föreliggande sak. Den är anförd till försvar för att man behagat stänga slussarna under en viss tid, och det förhållandet, att det är öppet vatten utanför Sjötorp längre tid än seglationen pågår, bevisar absolut ingenting i denna sak.

Jag skulle verkligen beklaga, om riksdagen intoge den ställningen nu, då den med så stora kostnader åstadkommit dessa anläggningar i Trollhätte kanal, att den icke för den relativt obetydliga kostnad, varom här är fråga, skulle vilja öka möjligheterna till vinst av dessa stora anläggningar. Det är verkligen ett statsintresse det här gäller, och jag hoppas, att om riksdagen i år avslår förslaget,

regeringen dock vill vara vänlig att, möjligen efter en ny undersökning, återkomma med ärendet och icke taga det här framställda avslagsyrkandet som en anvisning att inte tänka vidare på saken.

Om anskaffande av en isbrytare å Vänern. (Forts.)

Herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Det utav Kungl. Maj:t gjorda äskandet innebär ingenting annat än ett tillmötesgående av en av riksdagen uttalad önskan, ty riksdagen har själv så sent som år 1917 skrivit till Kungl Maj:t och anhållit om utredning i ärendet och därpå grundat förslag. Jag kan ju förstå, att statsutskottet ett år som detta vill skjuta på saken och inte nu vill sätta i gång ett företag, som medför en så avsevärd utgift. Men jag ansåg mig skyldig att lägga fram denna proposition, då riksdagen begärt att få detta ärende sig förelagt.

Den motivering, som statsutskottet, utöver den ekonomiska synpunkten, använt för avslag på framställningen synes mig dock icke riktigt hållbar. Det är klart, att den, som vill befrakta varor ifrån de övre hamnarna i Vänern, inte gärna riskerar att skicka dessa varor till hamnarna för att få dem liggande där och få betala lagringskostnader för dem under hela vintern. Själva den omständigheten, att det saknas en isbrytare, måste just föra med sig, att seglationstiden måste förkortas omkring en månad, ty varken vattenfallsstyrelsen eller de, som skola ombesörja sjöfarten i Vänern, kunna riskera att hålla trafiken i gång under längre tid, än man kan beräkna, att den skall gå utan några mera besvärande ishinder.

Jag hyser därför den uppfattningen, att det nog blir nödvändigt anskaffa denna isbrytare för att därigenom kunna fullt utnyttja kanalens trafikkapacitet och på så sätt bidraga till att förränta de kostnader, som statsverket fått vidkännas genom att dels utvidga kanalen, dels inköpa Mora—Vänerns järnväg, varigenom man har för avsikt att leda och dirigera betydande delar av trafiken uppåt landet.

Jag har velat säga dessa ord mot den argumentering, som statsutskottet anfört, nämligen att det kan gå att upprätthålla trafiken längre, än man i verkligheten gör, även om ingen isbrytare anskaffas; såsom jag redan anfört synes detta icke vara möjligt, därför att ingen fartygsägare vill riskera att få fartyget infruset i Vänern, och ingen befraktare vill heller riskera, att hans gods skall få ligga och vänta en hel vinter på att bli utfraktat, medan han får betala lagringskostnader. Det är ett osäkerhetstillstånd, som upphör den dag man har isbrytaren, varigenom sjöfarten både på kanalen och Vänern kan under en viss närmare bestämd tid hållas öppen för allmän trafik.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber först att gentemot herr Nilson få säga, att utskottets utlåtande ju icke går ut på ett avslag för all framtid, utan det står blott, att »utskottet ansett övervägande skäl tala för att med anskaffande av en isbryare för Vänern kan tillsvidare anstå». Det är ju som sagt uppenbarligen icke ett fullständigt avvisande, utan det sagda innebär endast en anvisning om uppskov.

Om anskaffande av en isbrytare å Vänern. (Forts.)

Vad beträffar herr Nilsons och herr statsrådets resonemang, att det skulle vara osäkerheten i fråga om isbeläggningen, som skulle vålla, att trafiken nu är så kortvarig som den är, tror jag, att detta icke riktigt håller streck. Här säger vattenfallsstyrelsen — och det gäller icke bara förhållandena vid Sjötorp, herr Nilson, utan det gäller förhållandena i Vänern i allmänhet —: »En närmare granskning av dessa siffror — tidigare anförda — ger vid handen, att Vänerns isläggning icke påbörjats förrän i medeltal 27 dagar efter det trafiken på Vänernhamnarna inställts och att Vänern avkastat sitt istäcke i medeltal 10 dagar före sjöfartens påbörjande.» Det är ju ett klart och tydligt uttalande, och det hänför sig icke endast till vissa lokala iakttagelser, utan det gäller förhållandena i det ifrågavarande farvattnet i allmänhet. Och om man också skulle säga — ehuru jag tycker, att det är en lång tid — att i regel osäkerhetstillståndet skulle omfatta på hösten en tid av 27 dagar, så borde det i varje fall på våren icke omfatta den tid av 10 dagar, som man där icke tagit i anspråk. På våren borde man väl icke vara rädd för att frakta ned sina varor och taga befraktningsmöjligheterna i anspråk i största möjliga omfattning på grund av faran att bli »infrusen». Jag måste emellertid säga, att också den tidrymd, då om hösten faktiskt någon seglation icke pågått, trots att isfrihet varit rådande, tyckes mig vara en ur mina meningsmotståndares synpunkt oförklarligt lång period.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Ett enda ord till replik! Jag måste peka på ett förhållande, som här icke tagits med i beräkningen, och det är, att den del av Vänern, som först fryser till, är vattnet utanför Vänersborg, Vassbotten och trakterna i allmänhet där nere. Vänersborgs stad kan icke anse sig ha någon som helst anledning att hålla detta farvatten öppet. Det är alltså på detta ishinder i den södra delen av Vänern, som hela trafiken beror. Om också farvattnet hålles öppet längre tid i själva Vänern och i hamnarna vid norra Vänern, så fryser det så tidigt där nere kring Vänersborg, att trafikanterna oupphörligt måste riskera, att få obehag av isförhållandena i de södra delarna av sjön. Men just där borde det vara statens åliggande att hålla sjööppet. Det är dessa förhållanden, som statsutskottet icke har undersökt och icke alls tagit hänsyn till, och som göra, att frågan måste ses på ett helt annat sätt än vad som här skett.

Jag kan icke, herr talman, annat än vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilson, Karl August,* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om anskaffande av en isbrytare å Vänern. (Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 46 av sitt utlåtande nr 7 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 22.

Punkterna 47—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 63 och 64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65 och 66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 75 och 76.

Lades till handlingarna.

Punkten 77.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Förstärkning av ordinarie anslaget till byggnader och reparationer.

Punkten 14.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 555,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *H. G. W. Wrangel* och *J. Jeansson*, vilka anfört följande:

»Då en ganska betydande sänkning av materialpriserna ägt rum efter det byggnadsstyrelsen uppgjort de beräkningar, varpå ifrågavarande anslagskrav grunda sig, anse vi, att utskottet i konsekvens med sin hemställan under punkt 62 i utlåtandet nr 7 A och punkt 16 i utlåtandet nr 7 B bort föreslå någon nedsättning av det äskade förslagsanslaget samt att dess hemställan bort erhålla följande lydelse:

att riksdagen må till förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 500,000 kronor.»

Herr W r a n g e l: Herr vice talman, mina herrar! Vid behandlingen av frågan om kommerskollegii omorganisation framhölls här i kammaren behovet av att göra besparingar. Det gällde då 3,000 kronor. För min egen del kunde jag icke vara med om den synpunkten i det fallet, därför att jag ansåg, att mot dessa besparingar icke sva-

rade någon rimlig vinst, utan att tvärtom den vinst man kunde göra i ekonomiskt avseende vore ofantligt mycket mindre än vad man förlorade. Vid den nu föredragna punkten ligger enligt mitt förmenande saken helt annorlunda.

Förstärkning av ordinarie anlaget till byggnader och reparationer. (Forts.)

Såsom ordinarie anslag till byggnader och reparationer utgår ett belopp av 370,000 kronor. Kungl. Maj:t har nu begärt ett tilläggsanslag för år 1919 av icke mindre än 555,000 kronor. I en liknande fråga, punkten 62 av det föregående utlåtandet, har utskottet anfört: »Sedan den kostnadsberäkning, som ligger till grund för det av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppet i slutet av nästlidet år verkställts, har emellertid en nedgång i de då gällande osedvanligt höga pris å byggnadsmaterialier m. m. ägt rum och torde ytterligare sådan nedgång vara att förvänta.» Med anledning därav har utskottet föreslagit och kammaren nyss beslutat att minska anslaget till förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott till 375,000 kronor. I en följande punkt, punkten 16 av utlåtandet 7 B, hemställer utskottet utan reservation på samma skäl, att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget av 97,000 kronor för reparationsarbeten å Riddarholmskyrkan måtte nedsättas till 90,000 kronor.

Vid den nu föreliggande punkten har utskottet emellertid icke föreslagit någon nedsättning. Jag anser för min del, att en sådan nedsättning här är fullt lika befogad som på de övriga punkterna. Materialpriserna hava faktiskt sjunkit. Beräkningen av detta reservationsanslag å tilläggsstaten grundar sig på prisuppgifter, som byggnadsstyrelsen uppgivit och som äro anförda i Kungl. Maj:ts proposition om tilläggsstat till riksstaten, sjunde huvudtiteln, sid. 16. Där förekommer bland annat för den 1 september 1918 priset på murtegel upptaget till 230 kronor. Som var man torde veta, har priset betydligt fallit sedan dess. Här i Stockholm står det nu i omkring 185 kronor, och i landsorten får man teglet för ännu billigare pris. Cement har upptagits till en kostnad av 33 kronor; högsta kända pris är för närvarande 26 kronor. Räls och järnbalkar äro upptagna betydligt högre, än de för närvarande stå. Man skulle kunna framdraga flera sådana exempel, men jag skall icke trötta kammaren därmed utan skall endast be att på de skäl jag nu anfört få hemställa om avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservation.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den föregående ärade talaren förmenade, att därför att utskottet tidigare på punkter, där det gällt att fixera anslag till ett visst arbete, företagit vissa prutningar med hänsyn till de billigare byggnadsmaterielen, så vore det inkonsekvent av utskottet att icke göra på samma sätt vid den nu föredragna punkten. Jag måste säga, att jag icke kan förstå detta resonemang. Det gäller nämligen här underhållskostnader för en massa byggnader, där man uppenbarligen har påvisat, att det anslag, som begäres, ingalunda räcker till allt det underhåll, som man betecknat såsom nödigt, utan där man fortsätter reparationerna så långt pengarna räcka. I dessa fall innebär sålunda ett förbilligande av kostnaderna, att arbe-

Förstärkning av ordinarie anslaget till byggnader och reparationer. (Forts.)

tena bli utförda i större omfattning, än som bleve fallet, därest kostnaderna stode kvar vid de gamla, högre priserna. Då blir frågan, huruvida man verkligen skall skjuta på dessa underhållsarbeten och därmed begränsa det nu föreslagna beloppet. Från olika håll framhåller man emellertid, att på det sättet har man begränsat beloppet under en följd av år, så att ett ytterligare uppskjutande av underhållsarbetena kan befaras föranleda ytterligare ökade kostnader och direkta förluster. Man har också framhållit, att det som nu begärts från byggnadsstyrelsens sida är det minsta möjliga. Vid sådant förhållande blir naturligtvis en hänvisning till de materialpris, som vederbörande vid en viss tid beräknat, såvitt jag förstår, av ingen betydelse för denna sak, då det icke gäller fullföljandet av ett visst arbete utan ett fortlöpande underhåll av ett flertal byggnader.

Man kan ju här också åberopa, att byggnadsstyrelsen oupphörligt får nya byggnader förlagda under sitt överinseende. Jämväl denna riksdag har fattat beslut i sådan riktning och kommer kanske att ytterligare fatta sådana beslut. Det är därför nödvändigt ur underhållssynpunkt, att medel stå till styrelsens förfogande.

Om det vore den föregående ärade talarens mening att säga, att byggnadsstyrelsen beräknar dyrt och bygger och reparerar dyrt, så skulle jag kanske i viss mån kunna hålla med honom i det avseendet. Otvivelaktigt föreligga vissa skäl för en sådan uppfattning. Men jag håller före, att i detta hänseende åstadkommes icke någon förändring genom en sänkning av nu behandlade anslag.

Då vi inom utskottet alltså kommit till den uppfattningen, att en nedsättning av anslaget endast skulle innebära ett uppskov med arbeten, som sedermera återkomma i ökad omfattning och kanske vålla ett fördyrande, ha vi icke trott oss kunna påyrka en nedsättning på denna punkt.

Jag hemställer om godkännande av utskottets förslag.

Herr Wrangel: Herr vice talman! Det är alldeles riktigt, som den föregående ärade talaren sade, att det här icke gäller samma sak som i de övriga av mig anförda punkterna. Här är det nämligen fråga om underhåll av byggnader. Men det måtte väl vara alldeles tydligt, att om kostnaderna för dessa underhåll äro beräknade på grund av vissa à-priser, så räcka samma summor, när à-priserna gått ned, till mera underhåll. Det är ju också alldeles klart, att även om byggnadsstyrelsen har till sitt förfogande en stor summa, så visst kan styrelsen finna användning för den — det skulle nog kunna användas den dubbla summan för reparationer. Men det vill synas mig, som om den senaste ärade talaren härvidlag ganska mycket hade förbisett just grunden för mitt yrkande. Det är, att vi i nuvarande tider ha så svårt att komma ut med pengarna. Jag vågar hysa den uppfattningen, att förhållandena här i vårt land för närvarande äro sådana, att den allra största sparsamhet är absolut av nöden, och då jag tror, att man här utan olägenhet, alltså utan att inskränka de beräknade underhållsarbete-

na, kan göra en sådan besparing, ber jag, herr vice talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Förstärkning av ordinarie anlaget till byggnader och reparationer. (Forts.)

Herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Ingen kan mer än jag önska att få en minskning av utgifterna med 55,000 kronor, men detta är ett anslag av den natur, att om man tillmäter det alltför knappt, kommer det att framdeles stå kronan orimligt dyrt. Jag har haft många besök av generaldirektören för byggnadsstyrelsen, som uttalat sina bekymmer över att byggnadsstyrelsen under krigsåren icke kunnat tillse statens byggnader på det sätt, som det verkliga behovet krävt, av den grund, att underhållsanslaget icke har stått i rimligt förhållande till de stegrade kostnaderna. Om där verkligen skulle lyckas spara några tusen kronor på reparationsarbetena, vill jag erinra om att detta är ett reservationsanslag, och att medlen således står till förfogande för samma ändamål påföljande år. Vid sådant förhållande är det ur regleringssynpunkt icke någon risk att bevilja ett anslag till byggnadsstyrelsen, som skulle ge styrelsen en slant över vid nyåret.

Jag vill ännu en gång understryka vad utskottsavdelningens ärade ordförande här framhållit, att en hel del reparationer hava måst sättas tillbaka. Vid sådant förhållande kan jag icke taga på mitt ansvar att tillråda, att man nedsätter detta anslag. Byggnadsstyrelsens chef var uppe hos mig för ett par dagar sedan och strök alldeles särskilt under, att även om styrelsen finge detta anslag, kunde den icke mer än nätt och jämnt reda sig med de uppgifter, som påvilade densamma.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 15 och 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Ang. inredande av arkivlokaler för länsstyrelsen i Karlstad m. m.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

Ang. inredande av arkivlokaler för länsstyrelsen i Karlstad m. m. (Forts.)

a) medgiva, att det av 1914 års förra riksdag till utvidgande och förbättrande av Värmlands läns lantmäterikontors lokaler ävensom inredande av brandfria arkivlokaler för länsstyrelsen i samma län m. m. å extra stat för år 1915 beviljade anslaget å 35,500 kronor finge användas till utvidgning av länsstyrelsens i nämnda län ämbetslokaler m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med det av föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet den 18 februari 1919 förordade förslaget;

b) till samma ändamål anvisa ytterligare å tilläggstat för år 1919 ett reservationsanslag av 29,000 kronor.

Herr Clason: Den föreliggande frågan avser en utvidgning av länsstyrelsens i Karlstad lokaler, vilken bland annat går ut på att skaffa bättre lokaler för lantmäterikontoret och inreda brandfria arkivlokaler för länsstyrelsen. På ett stadium av ärendets behandling har jag haft tillfälle att se ritningarna för den föreslagna utvidgningen av länsstyrelsens lokaler i vad avser inredandet av brandfria arkivlokaler. Där ingår nu bland annat, att för detta ändamål skulle användas en på gården befintlig byggnad, som förut har varit använd, om jag icke misstager mig, huvudsakligen till stallbyggnad. Jag skall icke inlåta mig på spörsmålet, huruvida denna lösning av arkivbehovet är den allra bästa möjliga. Hela denna fråga har emellertid varit föremål för handläggning ganska länge; olika förslag hava varit å bane, och det är nog möjligt och sannolikt, att detta nu föreliggande förslag är det för ögonblicket enda genomförbara. Skall nu emellertid denna byggnad användas för arkivändamål, men såsom även är föreslaget, delvis också för andra ändamål, om jag icke misstager mig, fortfarande delvis för vare sig stall, magasin eller vedbod, jag minnes icke riktigt vilket, så tror jag, att det är synnerligen önskvärt att ur brandsäkerhetssynpunkt vidtagas något mera förstärkningsåtgärder än vad som för närvarande ingår i förslaget. Jag skall därför tillåta mig att uttala den önskan, att när arbetet sättes i gång, det måtte visa sig möjligt att vidtaga nödiga åtgärder i denna riktning.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Med anledning av det sagda vill jag endast framhålla, att det naturligtvis icke från utskottets sida möter någon erinran, om det önskemål, för vilket herr Clason nu gjorde sig till målsman, kan inom det nu beviljade anslagets ram i ökad utsträckning tillgodoses.

Herr statsrådet Thorsson: Med anledning av herr Clasons anförande skall jag låta mig angeläget vara, att bringa denna önskan till byggnadsstyrelsens kännedom. Det är naturligt, att vi skola försöka att vidtaga alla de säkerhetsåtgärder, som kunna påkallas. På grund av ett föregående riksdagsbeslut har det ställts många anspråk på utvidgning av länsstyrelsernas lokaler, och det

är under sådana omständigheter svårt att tillgodose alla dessa anspråk. Det har synts mig att länsstyrelsen i Karlstad, som redan förut har lokaler, vilka äro bättre än de lokaler länsstyrelserna på en hel del andra platser förfoga över, genom denna anordning skulle vara tillgodosedd för en tid framåt. Jag skall emellertid fästa byggnadsstyrelsens uppmärksamhet på det önskemål, som här är uttalat av herr Clason.

Ang. inredande av arkivlokaler för länsstyrelsen i Karlstad m. m. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkten 27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 28—31.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Löneregleringen för personal vid blindundervisningsanstalterna.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt,

I) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 167 samt motionerna I: 162, av herr *K. A. Nilson,* och II: 353 av herr *F. Berggren,* i vad desamma beträffande anslag å 1920 års stat skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte

a) godkänna i utlåtandet intagna ordinarie stater för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda, för förskolan för blinda i Växjö samt för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, att tillämpas från och med år 1920;

b) fastställa vissa angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i de olika staterna för ordinarie befattningshavare upptagna avlöningsförmåner;

Löneregleringen för personal vid blindundervisningsanstalterna. (Forts.)

c) förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1920 tillträdde befattning vid statens läroanstalter för blinda, skulle vara skyldig underkasta sig förut berörda villkor och bestämmelser samt

att de förutvarande innehavare av befattningar vid sagda anstalter, vilka icke före viss av Kungl. Maj:t bestämd tidpunkt anmälde, att de ville underkasta sig den nya avlöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, skulle varda bibehållna vid dem dittills tillkommande avlöningsförmåner;

d) godkänna i utlåtandet framlagda grunder för avlönande av vikarier för lärarpersonalen vid statens blindundervisningsanstalter;

e) höja det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomteboda, nu 79,050 kronor, med 24,100 kronor till 103,150 kronor,

det ordinarie anslaget till förskolan för blinda i Växjö, nu 14,800 kronor, med 5,800 kronor till 20,600 kronor; samt

det ordinarie bestämda anslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda, nu 9,000 kronor, med 8,300 kronor till 17,300 kronor;

f) till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda anvisa på extra stat för år 1920

ett förslagsanslag, högst, 7,050 kronor, till förstärkande av det på skolans ordinarie stat uppförda reservationsanslaget; samt

ett reservationsanslag av 3,550 kronor till uppehållande vid skolan under höstterminen 1920 av ytterligare en korgmakeriavdelning.

II) att herrar K. A. Nilsons och Berggrens förut berörda motioner, i vad de avsåge anslag å 1919 års tilläggsstat, icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! I här föredragna ärende har jag väckt en motion, och jag är utskottet tacksam för den välvillighet och det tillmötesgående det visat i avseende å arbetslärarnas löneförmåner.

Visserligen har jag icke fått allt vad jag i min motion begärt, ehuru det hade varit synnerligen önskvärt, att även det övriga som i motionen påyrkas hade vunnit utskottets godkännande. Men såsom saken nu ligger, skall jag i denna del icke göra något ytterligare yrkande utan i förhoppning, att saken framdeles skall ordnas på lämpligt sätt, skall jag därmed låta mig nöja.

Varför jag emellertid begärde ordet var av annan orsak än jag motionerat. Det är nämligen så, att i fråga om dessa blindskolor i Växiö och Kristinehamn har såväl skolstyrelsen i Växiö, inspektören för blindundervisningsväsendet och folkskoleöverstyrelsen som Kungl. Maj:t hemställt om ett anslag till arvode åt en sekreterare för vardera av nämnda skolors styrelse. Skolstyrelsen i Växiö föreslog detta arvode till 800 kronor, och inspektören understödde detta, men folkskoleöverstyrelsen prutade ned det till 600 kronor, och Kungl. Maj:t stannade vid att föreslå 600 kronor. Nu har anslaget avstyrkts av statsutskottet

Löneregleringen för personal vid blindundervisningsanstalterna. (Forts.)

med motivering, att det synes, att arbetet torde ingå i rektors åliggan-den. Nuvarande rektor i Växiö har hitintills skött det mot ersättning och rektorn i Kristinehamn utan ersättning Men såvitt jag förstår, kan detta arbete knappast åläggas rektorerna, då det icke ingår i deras instruktion. Det synes mig därför vara litet obefogat, kan jag säga, att statsutskottet helt och hållet borteliminerar detta anslag, som för övrigt icke uppgår till mer än 600 kronor. Det torde väl vara möjligt att en ny framställning göres i ärendet. Jag skall icke besvära kammaren med att göra något yrkande, ehuru jag skulle önska att riksdagen beviljade detta anslag. Jag har velat påpeka förhållandet för att fästa riksdagens uppmärksamhet därpå, ifall ärendet skulle återkomma till ett annat år.

Likadant är förhållandet med de slöjdlärarinnebefattningar, som föreslås till upprättande vid blindinstitutet vid Tomteboda. För dessa lärarinnor vid ifrågavarande institut har hittills gällt, att de haft samma löneförmåner, som ämneslärarinnorna, och det har ansetts, att dessa slöjd- eller handarbetslärarinnor vore mycket högt kvalificerade. De skulle ha hela den stora barnskaran om hand, icke blott för den dagliga handarbetsundervisningen utan också i vad uppfostran i övrigt och vården om dem beträffar. Därför hava också dessa lärarinnor enligt allas mening blivit jämnställda med ämneslärarinnorna och särskilt med lärarinnorna vid förskolorna, om vilka det icke kan sägas, att de på något sätt stå över dessa handarbetslärarinnor. Nu säger folkskoleöverstyrelsen med hänsyn till handarbetslärarinnorna:

»Då nu enligt vad förut nämnts för institutet särskilda handarbetslärarinnor synas böra upptagas i staten, enär av dem måste krävas en yrkesskicklighet, som icke kan begäras av en ämneslärarinna, finner emellertid överstyrelsen i likhet med direktionen för institutet och blindinspektören, att dessa lärarinnors betydelse för de blinda flickornas uppfostran och utbildning är så stor och de anspråk i avseende på uppfostringsförmåga, som måste ställas på dem, så betydande, att likställighet mellan dem och ämneslärarinnorna i avlöningshänseende är fullt berättigat.»

Icke för ty har Kungl. Maj:t vid ärendets föredragning utan motivering nedsatt deras avlöning från 2,800 till 2,400 kronor. Jag fäster uppmärksamheten därpå, då efter vad som meddelats mig, dessa lärarinnor icke lära utan protest åtnöja sig med den föreslagna lönen. Det är endast av förbiseende och på grund av den otillräckliga tiden vid propositionens avlämnande som saken icke observerats, så att motion om ändring av Kungl. Maj:ts förslag kunnat framläggas. Jag håller för visst, att ärendet senare kommer att föreläggas riksdagen, och jag har velat å dessa lärarinnors vägnar framföra saken, då enligt alla myndigheters mening det nu föreslagna lönebeloppet icke står i riktig proportion till den övriga lärarpersonalens avlöning.

Då jag, herr talman, icke har utsikt att vinna något genom ett yrkande, skall jag låta vid detta anförande bero.

Herr Strömberg: Ehuru den ärade talaren icke gjorde något yrkande, ber jag dock att med ett par ord få yttra mig.

Löneregleringen för personal vid blindundervisningsanstalterna. (Forts.)

Jag kan icke underlåta att med anledning av hans yttrande påminna om det gamla ordspråket: »aptiten växer, medan man äter». Förhållandet är, att dessa undervisningsanstalter i mycket hög grad blivit tillgodosedda, såväl i avseende å lärarlöner som anslag till utgifter och dylikt, i vissa fall långt över vad deras respektive styrelser begärt hos Kungl. Maj:t. Men oaktat detta vill den ärade talaren framhålla sitt missnöje över att de icke fått allt. Vad sekreterarlönen beträffar, har i kungl. propositionen anförts, att ifrågavarande göromål på bägge ställena hittills besörjts av rektorerna. I Växjö har han haft ett arvode av 600 kronor, och i Kristinehamn har det skett utan arvode. I Kristinehamn hade rektor då, liksom i Växjö, en lön av 3,000 kronor, men fullgjorde sekreterargöromålen utan särskild ersättning. Nu har styrelsen för Kristinehamnsskolan begärt att rektors lön skulle höjas till 4,500 kronor, men den har icke ifrågasatt något arvode för sekreterargöromålens bestridande. Kungl. Maj:t har på förslag av folkskolöverstyrelsen föreslagit rektorernas avlöning till 5,500 kronor, och detta har utskottet tillstyrkt, men det tillägg som Kungl. Maj:t här gjort i fråga om ett särskilt arvode däröver på 600 kronor till sekreterargöromålens bestridande har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka, då det ansett dessa göromål icke vara i högre grad betungande, än att de kunde bestyras av rektorerna själva, i synnerhet då de fått en så väsentlig ökning i sina avlöningsförmåner som från 3.000 kronor till 5,500 kronor, således 1,900 kronor mer än som skolstyrelsen i Kristinehamn själv ifrågasatt. Således torde det icke anses obilligt att låta saken anstå åtminstone till dess det visar sig, att sekreterargöromålen nått det omfång, att ett särskilt anslag skulle behövas. Detta ifråga om blindinstitutet i Kristinehamn; ifråga om det i Växjö ha naturligtvis bestämmelserna måst bliva likartade.

Vad slutligen angår den sista frågan, som herr Nilson berörde, nämligen handarbetslärarinnornas vid Tomteboda löneförmåner, är det en sak, som icke gärna kan komma under debatt; Kungl. Maj:t har icke föreslagit något därom och någon motion föreligger ej heller. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt enskilda folkskoleseminarier, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 99, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till räntefria studielån.

Punkten 1.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Sammanjämknings-förslag rörande ändringar i vattenlagen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets memorial nr 32, i anledning av dels återremiss av viss del av utskottets utlåtande nr 18 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m. jämte i anledning av berörda proposition väckta motioner, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet.

I utlåtande nr 18 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen, lag om flottning i allmän flottled, lag huru avgöras skall, varest tidigare tillkommen allmän flottled skall jämlikt vattenlagen bibehållas, lag om ändrad lydelse av 19 kap. 15 § strafflagen samt lag om ändrad lydelse av 24 och 36 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, dels ock i anledning av propositionen väckta motioner, hade andra lagutskottet hemställt, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte antaga förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen och till lag om flottning i allmän flottled av den lydelse, utskottets nämnda utlåtande innehöll, samt att övriga tre genom propositionen framlagda lagförslag måtte av riksdagen godkännas.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade båda kamrarna godkänt sistberörda tre lagförslag, varemot kamrarna med avseende å förslaget till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen samt förslaget till lag om flottning i allmän flottled i vissa hänseenden stannat i olika beslut.

Med anledning av vad sålunda förekommit, hade utskottet till behandling förehaft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som alltså förelåg emellan kamrarnas beslut.

I nu föredragna memorial hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, andra kammaren med fattande av beslut ifråga om en i memorialet berörd, av kammaren till utskottet återremitterad paragraf, och båda kamrarna med frånträdande i uti memorialet angivna fall av förut fattade beslut, måtte beträffande nu ifrågavarande förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen och till lag om flottning i allmän flottled, antaga den lydelse av vissa angivna paragrafer i de särskilda förslagen, som framginge av memorialet.

Reservation hade anmälts av herrar *Dahl, Östberg, von Sydow, Lindström* och *Kant,* vilka dock ej antytt sin mening.

Sammanjämkningsförslag rörande ändringar i vattenlagen m. m. (Forts.)

Herr Dahl: Den vid betänkandet fogade reservationen hänför sig till avfattningen av 29 § flottningslagen. För min del har jag anslutit mig till reservationen av den anledningen, att jag ansett att denna paragraf borde få en utformning som gav uttryck däråt, att den här stadgade skälighetsprövningen skulle omfatta icke endast vidden av långfärdsvirkets betalningsförpliktelse utan också själva grunden för denna förpliktelse; jag har menat, att denna synpunkt skulle, i den utsträckning jag ansåg vara lämpligt, komma till uttryck, därest den lilla mellansatsen »efter vad skäligt prövas» hade blivit nedflyttad att gälla endast långfärdsvirket. Jag har emellertid icke vunnit understöd för denna min mening, och jag har då funnit mig böra i alla fall stanna vid det slut, att man borde antaga detta sammanjämkningsförslag. Härutinnan har jag styrkts av det meningsbyte, som förekommit i utskottet. Å deras sida, som formulerat sammanjämkningsförslaget och denna paragraf, har uttalats skilda meningar angående den riktiga tillämpningen av paragrafen i den lydelse den erhållit. Dels har man uttalat den uppfattningen, att med denna utformning skulle det icke vara uteslutet för den prövande myndigheten att i särskilda fall, då det vore uppenbart, att långfärdsvirkets deltagande i kostnaden vore oskäligt, komma fram till en fullständig befrielse. Emellertid har också uttalats den meningen, att med denna formulering skulle den prövande myndigheten kunna nedbringa betalningsskyldigheten för långfärdsvirket till ett sådant minimum, att denna skyldighet i realiteten bleve så gott som en befrielse. Vilkendera av dessa tolkningar man än tillämpar, kan den giva möjlighet till en enligt min mening rättvis tillämpning på de fall, då långfärdsvirkets bidragsskyldighet icke skäligen bör ifrågakomma. Under antagande att vid lagens tillämpning en sådan billig tolkning skall komma att göra sig gällande, har jag, såsom sagt, funnit mig kunnat biträda sammanjämkningsförslaget, sådant det nu föreligger. Jag anser nämligen, att i stort sett denna lagstiftning giver så många förbättringar gent emot den nu gällande, att man enligt min mening icke gärna bör låta det hela falla. Jag ber således, herr talman, att få tillkännagiva, att ifall omröstning skulle ifrågasättas, jag med min röst skall bidraga till godkännande av sammanjämkningsförslaget.

Herr Schmidt: Ehuru det icke torde vara annat att göra än att resignera inför det föreliggande sammanjämkningsförslaget, kan jag icke underlåta att uttala mitt livliga beklagande över, att icke ett förslag till formulering av 29 § framkommit, som bättre än det nu föreliggande tillgodoser långfärdsvirkets berättigade intresse eller åtminstone tydligare sökt manifestera, att det virke, som avskiljes vid sorteringsställena uppefter flottlederna, i första hand och i största möjliga grad skall betala därmed förenade kostnader. Sammanjämkningsförslaget skiljer sig, såvitt jag kan se, i stort sett icke synnerligen mycket från lagutskottets föregående, av kammaren godtagna lagförslag, ehuru det nu framkommit i en frasrik och till följd därav också mera orakelmässig form. Återstår nu endast, att 8-timmarsarbetsdagen blir fastslagen för arbetet vid skiljeställena. Blir det förhållandet, så kunna statsmakterna glädja sig över, att de gjort allt vad i deras för-

Sammanjämkningsförslag rörande ändringar i vattenlagen m. m. (Forts.)

måga står för att så småningom få våra norrländska flottleder obstruerade.

Till sist vill jag uttala en förhoppning ,att länsstyrelserna, som hittills visat intresse och förståelse för flottningen och flottningsförhållandena, också hädanefter, vid tillämpningen av de nya stadganden, som nu komma att gälla, skola ådagalägga samma intresse och förståelse.

Herr von Sydow: Ifråga om föreliggande sammanjämkningsförslag finnes, enligt min åsikt, egentligen icke något att anmärka utom beträffande 29 § i lagen om allmän flottled. Denna rör den här i kammaren mycket debatterade frågan om deltagande i kostnaden för virkets sortering vid skiljeställena. Jag måste instämma med herr Schmidt därutinnan, att sammanjämkningsförslaget i sak sammanfaller med andra kammarens beslut, som överensstämde med utskottets förslag. Formellt sett föreligger det nog en skillnad, ty det ursprungliga förslaget var i vissa hänseenden, särskilt om man jämför det med motiveringen, så illa avfattat, att man icke gärna kunde godtaga detsamma. I formellt avseende är förslaget nu förbättrat, men i realiteten är det detsamma som förra gången, och som kammarens majoritet då icke kunde gå med på. För min del kan jag icke tolka det annorlunda, än att det är utsagt, att vid varje sorteringsställe allt virke skall deltaga i sorteringskostnaden, såväl det, som utskiljes, som det, som går vidare. Därmed synes mig hava fastslagits en orättfärdighet, ty det är icke rättvist att i alla fall långfärdsvirket skall deltaga i sorteringskostnaden vid varje skiljeställe. I många fall har detta icke någon fördel av sorteringen; i alla fall blir det onödigt uppehållet. Detta kommer, om förslaget antages, att inverka så, att den trävaruindustri, som är belägen vid kusten, blir tributpliktig till den längre upp belägna. Under sådana förhållanden har naturligtvis för mig uppstått frågan, om jag med min röst skall bidraga till att ett sådant förslag blir riksdagens beslut. Emellertid har jag för min del liksom herr Dahl ansett mig skyldig att häremot väga förslagets innehåll i övrigt; det är här dock icke fråga om mer än en detalj — låt vara att den är viktig — och då måste jag säga liksom herr Dahl, att förslaget i dess helhet är gott, och om det genomföres, utan tvivel kommer att lända till fördel för industrien och skogsbruket i stora delar av landet.

Vid sådant förhållande kan jag, huru mycket det än bjuder mig emot, icke annat än gå med på sammanjämkningsförslaget, mot vilket jag därför, herr talman, icke framställer något avslagsyrkande.

Herr Larsson, Jacob: Den siste ärade talaren ville hävda, att det sammanjämkningsförslag, som utskottet nu framlagt, i realiteten icke vore någonting annat än utskottets tidigare förslag, vilket av andra kammaren godkänts, d. v. s., om jag översätter den ärade talarens mening i andra ord, skulle det betyda, att utskottet egentligen inbjudit första kammaren att beträffande 29 § i flottningslagen biträda andra kammarens beslut. Så är likväl icke händelsen. Enligt utskottets tidigare förslag, som godkändes av andra kammaren, lades hela bestämmandet av deltagandet i sorteringsutgifterna på en skälighets-

Sammanjämkningsförslag rörande ändringar i vattenlagen m. m. (Forts.)

prövning, med öppen rätt lämnad vederbörande myndigheter — i detta fall länsstyrelserna — att efter sig företeende omständigheter bestämma, huru fördelningen skulle äga rum. Såsom herrarna erinra sig var häremot som den väsentligaste anmärkningen under debatten här i kammaren riktades beträffande utskottets då framlagda förslag — om jag nu alldeles bortser från de principiella skiljaktigheterna beträffande frågan om huruvida långfärdsvirket över huvud taget skulle deltaga eller icke deltaga i sorteringskostnaderna vid andra skiljeställen än det slutliga.

Då utskottet gick till uppgörande av detta sammanjämkningsförslag, måste man taga hänsyn till att kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande 29 § utginge från varandra motsatta principer, mellan vilka sammanjämkning knappt torde vara möjlig. Första kammarens mening, som sammanföll med Kungl. Maj:ts förslag, grundade sig på den principen, att vid varje skiljeställe skulle endast det flottgods deltaga i sorteringsutgifterna, som där avskildes ur flottleden. Andra kammarens beslut, som innefattade ett godkännande av utskottets förslag, grundade sig på den rakt motsatta principen, att vid varje skiljeställe skulle *allt* flottgods deltaga uti sorteringsutgifterna, vare sig det där avskildes ur flottleden eller flottades vidare. Med hänsyn därtill att beslutet i denna kammare fattades med en så ytterst minimal majoritet fann sig utskottet hava allt skäl att, då det hade att bestämma sig för den ena eller andra principen, fasthålla vid den, som omfattats av andra kammaren. Sammanjämkningen måste således sökas i sättet för principens tillämpning. Därvid är att märka, att den i Kungl. Maj:ts förslag uppställda principen icke var undantagslös. Kungl. Maj:t hade föreslagit och första kammaren godkänt att, där det var uppenbart, att genom det utsorterade virkets avskiljande ur flottleden minskning av sorteringskostnaderna för det flottgods, som flottades vidare, skulle uppkomma, skulle ägarna till detta sistnämnda flottgods, i mån av den båtnad de kunde få, deltaga i sorteringsutgifterna, men därvid skulle också tagas hänsyn till det uppehåll, som detta flottgods komme att få vidkännas vid skiljeställena. Bägge dessa faktorer har utskottet nu tagit upp och infört i sammanjämkningsförslaget. I stället för att enligt Kungl. Maj:ts förslag och första kammarens beslut långfärdsvirket endast i ett bestämt undantagsfall skulle deltaga i sorteringsutgifterna, har utskottet nu, med vidhållande av principen, att långfärdsvirket alltid skall i någon mån, efter som skäligt prövas, deltaga i sorteringsutgifterna, också tagit in denna bestämmelse, att vid fördelningen av sorteringsutgifterna skall i första planet tagas hänsyn just till dessa båda omständigheter, som ingå i Kungl. Maj:ts proposition, å ena sidan till den båtnad, som ägaren av långfärdsvirket tillskyndas genom minskningen i den slutliga sorteringskostnaden, och å andra sidan till den olägenhet, som genom uppehållet vid skiljeställena förorsakas ägaren av långfärdsvirket, dock med det tillägget att denna olägenhet skall vara avsevärd. Men utskottet har icke ansett sig böra stanna härvid, utan har dessutom upptagit den bestämmelsen, att vid fördelningen av sorteringskostnaderna också skall i första planet tagas hänsyn till skiljeställets betydelse för orten och dess skogshushållning. Detta har sin motsva-

Sammanjämkningsförslag rörande ändringar i vattenlagen m. m. (Forts.)

righet i en bestämmelse tidigare i 29 §, där det om deltagandet i flottledsutgifterna är stadgat, att det skall bestämmas med hänsyn till vad som kan befinnas skäligt och lämpligt för främjande av en god skogshushållning. I kostnaderna för utsorteringen ingå även kostnader för anläggning, amortering och underhåll av själva skiljeanordningarna. Och utskottet har gått ut ifrån att dessa anläggningar äro så oskiljaktigt förbundna med flottledsbyggnaderna i dess helhet och att såsom en given följd därav, om ett skiljeställe finnes vara för en ort eller dess skogshushållning av större betydelse, även långfärdsvirket bör i något högre grad deltaga i sorteringskostnaderna. Men såsom motvikt har utskottet också tagit upp hänsynen därtill, att på grund av lokala förhållanden det kan inträffa, att anläggningskostnaderna kunna hava ställt sig synnerligen höga eller på grund av lokala förhållanden kostnaderna för själva utsorteringsarbetet måste ställa sig exceptionellt höga. Denna faktor har utskottet tagit med, på det att icke långfärdsvirket må oskäligen betungas med större andel i sorteringsutgifterna, än som kan befinnas rätt och billigt. Jag kan således icke medgiva, att den siste ärade talaren har rätt, då han vill påstå, att utskottets sammanjämkningsförslag är orättvist. Tvärtom har, såvitt jag förstår, utskottet sökt, och jag tror även lyckats, få sådana bestämmelser, att vid deras tillämpning full rättvisa åt båda de stridande intressena kan skipas, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Holmquist: Under den föregående realdebatten stod det egentliga intresset mellan långfärdsvirket och det övriga virket. Det var ju meningen, att de olika uppfattningarna skulle inom utskottet sammanjämkas, och ett förslag föreligger nu, som skall innefatta denna sammanjämkning. En föregående talare, en långfärdsvirkesman, har förklarat, att förslaget ur hans synpunkt vore, såvitt jag rätt fattade honom, orättfärdigt; och jag får verkligen säga, att, om man i det lägret kan använda ett så hårt ord, är det mycket svårt att veta, vad vi inom andra meningsgrupper skola säga om sammanjämkningen, särskilt i fråga om 29 §. Såvitt jag kan finna, är paragrafen icke på annat sätt ändrad, än att motiveringen, som förut stått allmänt i motiveringen nu blivit nedflyttad i skarpt begränsad form i själva paragrafen. Jag kan således icke finna annat än att motiveringen, såsom den förra gången förelåg, nu blivit skarpare poängterad och riktad mot vår sida. Nu har sagts om denna instruktion av en föregående talare, att den är frasrik och orakelmässig, och däri kan jag på det livligaste instämma. Herr von Sydow yttrade under den föregående behandlingen av frågan, att han tvivlade på att länsstyrelserna skulle kunna på lämpligt sätt tillämpa de principer, som borde beaktas vid här föreliggande frågors avgörande; men det får jag säga att genom denna instruktion har länsstyrelsernas ställning icke blivit förbättrad utan snarare tvärtom. Jag skall icke genomgå de olika delarna av denna instruktion, som 29 § innehåller, men jag vill i anledning av den föregående talarens yttrande säga, att nog komma länsstyrelserna — det är min bestämda övertygelse — att göra vad som göras kan för att fullgöra sin plikt, då det gäller paragrafens tillämpning; men att genom dessa bestämmelser någon

Sammanjämkningsförslag rörande ändringar i vattenlagen m. m. (Forts.)

klarhet vunnits om de linjer, som skola följas, vill jag på det livligaste bestrida. Man säger kanske, att detsamma stod förut i utskottets motivering. Men det är dock den skillnaden att det nu utmejslats i en lagtext.

Jag ämnar naturligtvis icke, i det läge frågan nu har, framställa något yrkande på avslag. Det skulle för övrigt i denna kammare vara betydelselöst, men jag anser, att vid den sammanjämkning, som här skett, har nog den synpunkten, som särskilt förfäktats av långfärdsvirkets representanter, fått den bästa delen.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Herr Enhörning: Herr greve och talman! Ehuru detta sammanjämkningsförslag, vad § 29 beträffar, ingalunda utfallit i den riktning man hade anledning vänta, vilket jag beklagar, vill jag dock icke motsätta mig detta lagförslag. Jag vill i stället uttala den förhoppningen, att de myndigheter, som skola handlägga dessa viktiga frågor, komma att tillämpa lagen med all den klokhet och moderation, som är nödvändig för att det virke, som flottas till kusten, icke skall belastas med de kostnader, som rättvisligen böra drabba det vid skiljeställena inne i landet utsorterade virket, ävensom att nödig hänsyn skall tagas till virkets försenade framflottning, synnerligast då virket genom dylika utsorteringsverk förhindras att framflottas under det år det avverkats och därför åtnjuta skäligt avdrag å flottningskostnaden.

Herr Larsson, Jacob: Jag ber endast få konstatera att, då båda parterna visat sitt missnöje med det förslag, som här föreligger, utskottet väl torde hava träffat en riktig sammanjämkning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Om det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 75, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

Uti en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 194, hade herr *Olsson* i Ramsta m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa sådan utredning och överarbetning av de vägsakkunnigas förslag, att frågan om, huruvida samt i vad omfattning och på vad sätt staten skulle kunna övertaga det allmänna vägväsendet i riket, bleve fullt utredd, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna och övrig utredning i ämnet kunde föranleda.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på andragna skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån staten kunde övertaga underhållet av

de allmänna vägarna i riket, ävensom till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Om det allmänna vägväsendets övertagande av staten. (Forts.

Reservation hade anförts av, utom andra, herr *Ericsson, Aaby*, greve *Wachtmeister*, herr *Barthelson*, friherre *Silfverschiöld* och friherre *Hermelin*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! Mot detta utskotts beslut har jag jämte en del andra av kammarens ledamöter anmält vår reservation, och denna reservation hava vi lyckats avfatta så väl, att andra kammaren nu med tre rösters majoritet avslagit utskottets förslag och bifallit reservationen, till vilken även jag ber att få yrka bifall.

Herr Hellström: Utskottets vice ordförande nämnde, att reservanterna lyckats avfatta sin motivering så väl, att andra kammaren med tre rösters majoritet avslagit utskottets betänkande och bifallit reservationen. Det är ju ett förhållande, som gör, att det icke tjänar mycket till att uppriva en debatt om den här saken. Men jag vill också understryka, att reservanterna hava en motivering, som delvis tillmötesgår motionens kläm, fastän de icke hava velat vara med om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag ber att få understryka detta vice ordförandens yttrande genom att läsa upp hela motiveringen, den är mycket kort: »Utan att vilja taga ställning till frågan i vilken omfattning väghållningsbesväret bör övertagas av statsverket, vill utskottet med anledning av den nu väckta motionen uttala sin förvissning, att Kungl. Maj:t vid behandlingen av vägkommissionens förslag skall ägna frågan om vägunderhållets fördelning en sådan allsidig prövning, att även förevarande spörsmål upptages, samt därvid, om så skulle befinnas erforderligt, föranstalta om ytterligare utredning i ämnet.» Det är naturligtvis den omständigheten, att reservanterna på detta sätt strukit under, att de önska att få en utredning, som gjort, att andra kammaren bifallit reservationen. Då det är ett gammalt liberalt önskemål, som här framförts av liberala ledamöter i andra kammaren, är det väl att hoppas, att Kungl. Maj:t — sedan andra kammaren nu gjort ett sådant uttalande, och man kan förmoda, att första kammaren kommer att fatta samma beslut — verkligen kommer att tillmötesgå den av reservanterna uttalade önskan. Det är heller ingenting annat, som utskottet har avsett, fastän utskottet ansett säkrare att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Både utskottet och reservanterna äro ense om att utredning bör ske i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten. Då jag för min del är av alldeles motsatt uppfattning, vill jag här hava uttalat detta.

Nu har, såsom här sagts, andra kammaren avslagit utskottets hem-

Om det allmänna vägväsendets övertagande av staten. (Forts.)

ställan. Jag vill därför fatta mig kortare, än jag annars ämnat, men vill dock framhålla, att det är både nationalekonomiska och även statsfinansiella skäl, som tala mot det allmänna vägväsendets övertagande av staten. Jag vill även framhålla ett tredje skäl, och det är olägenheten av det allt mera ökade antalet statstjänare. Då hela antalet redovisade befattningshavare i statens affärsdrivande verk år 1913 utgjorde 35,000 personer, har nu detta stadigt ökats, så att detsamma 1918 utgjorde icke mindre än 51,000 personer. Lägger man till detta de statstjänare, som äro anställda vid de centrala ämbetsverken, vid lokalförvaltningarna, vid statens anstalter för vetenskapligt arbete, vid undervisningsanstalterna, vid armén och marinen, vid beskickningar och konsulat samt vid riksdagens verk, så var antalet statstjänare förra året uppe i en siffra av icke mindre än över 95,000 personer. Lägger man nu till deras familjemedlemmar, är man uppe vid 400,000 personer, som för sin utkomst äro beroende av staten. 1913 var antalet statsanställda 81,000. Jag kan ej finna annat, än att en sådan ökning i antalet statsanställda är ur många synpunkter högst betänkligt, och vill i det avseendet icke minst framhålla, att dessa statsanställda såsom inflytelserika valmän äro i tillfälle att utöva ett tryck på statsmakterna, som ingalunda kan vara lämpligt.

Jag får, herr greve och talman, utan att instämma i den motivering, som ligger till grund för reservanternas yrkande på avslag, på nu anförda skäl yrka avslag såväl på utskottets hemställan som på motionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt, samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr *Aaby Ericsson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av väckt motion angående försäljning av vissa till kyrkoherdebostället i Älvkarleby socken av Uppsala län hörande områden; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande av medel från jämtländska renbetesfjällens skogsfond till Västerbottens och Norrbottens lappfonder.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. försäljning av en kronolägenhet.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 179, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 10, jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. försäljning av en kronolägenhet. (Forts.)

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts under punkt 10 i proposition nr 179 gjorda hemställan samt en inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Surte väckt motion, nr 349, medgiva, att lägenheten Skolbräcka finge med i statsrådsprotokollet angivet område från kronoegendomen 1 mantal Dyrtorp nr 1 i Spekeröds socken av Göteborgs och Bohus län försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med rätt för smeden August Ryberg att erhålla hembud å lägenheten.

Herr Lindblad, Ernst: Då den hemställan utskottet här gjort fått sin lydelse på grund av enskild motionärs framställning, kan jag icke underlåta att framhålla en sak, som icke berörs i utskottets motivering, och det är just det, att man här faktiskt har frångått den gällande grunden för dylika upplåtelser på kronans mark, när man tillåtit i detta fall, att en icke bebyggd lägenhet må hembjudas åt innehavaren av densamma, trots det att villkoret om befintlighet av boningshus här icke äger rum. Men i detta fallet måste andra bestämmelser iakttagas, nämligen att »Köpare av obebyggd lägenhet skall vid tillträdet avlämna förbindelse att inom fem år hava lägenheten bebyggd med bostad och, där fråga är om jordbrukslägenhet, jämväl med för lägenhetens skötsel i övrigt nödiga byggnader, vid äventyr, därest så icke sker, att utöver den avtalade köpeskillingen gälda ytterligare ett belopp, motsvarande en femtedel av köpeskillingen. Förbindelsen skall tillika innefatta medgivande, att berörda fordringsbelopp må i lägenheten intecknas. Efter framställning av köpare, som äger för lägenhetens skötsel lämplig, å annan fastighet belägen byggnad, skall emellertid Kungl. Maj:ts befallningshavande äga att, i den mån sådant prövas skäligt, medgiva befrielse från byggnadsskyldighetens fullgörande.»

Nu är det meningen, att låta en smedja och dessutom en efter brand kvarstående byggnadsgrund till en bostadsbyggnad skola få utgöra billighetsskäl till att utskottet föreslagit, att hembud skall få ske till honom. Men då synes det i första rummet varit tillbörligt, att den byggnadsgrund som finnes också blir använd och att det verkligen uppföres en sådan byggnad, som författningen alltid vill kräva. Därför anser jag, att denna fråga bör komma på tal, så att, när Kungl. Maj:t sedan går att expediera riksdagens beslut, det icke kan anföras, att saken icke har varit omnämnd i riksdagen. Har man godkänt, att bostadsgrunden skall utgöra anledning till hembjudande, bör Kungl. Maj:t sedan uppmärksamma, att det stadgande som finnes i gällande lag om bostads uppförande, också varder iakttaget.

Jag har endast velat nämna detta.

Greve Wachtmeister, Axel: Den föregående ärade talaren har sagt, att utskottets förslag icke skulle överensstämma med den enligt gällande lag vanliga regeln för hembjudande av lägenhet till innehavare. Men jag får framhålla, att utskottet gjort detta av billighetsskäl. I detta fall har innehavaren drabbats av en olycka och därigenom gått miste om möjligheten att förvärva denna smedja och den

Ang. försäljning av en kronolägenhet. (Forts.)

byggnadsgrund som finnes kvar där. Ty det är att märka, att hela taxeringsvärdet på tomten är omkring 900 kronor. Smedjan är visserligen taxerad till 500 kronor och stenfoten till någon obetydlighet, men i alla fall kan man tänka sig, att mannen icke kan få tillbaka sin smedja, utan den skall stanna i andra händer och han således lida en oförskyld förlust. Detta har utskottet ansett vara så grava skäl, att det funnit sig kunna tillstyrka riksdagen att frångå principen och i detta fall medgiva undantag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 79, i anledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående kristidskommissionernas avvecklande samt angående upphävande av samtliga kristidsförordningar före utgången av år 1919, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av dels i första kammaren väckt motion om åvägabringande av utredning angående organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen, dels ock andra kammarens beslut i ämnet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, beslöts på hemställan av herr talmannen att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, skulle nedtagas.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar jämte en i ämnet väckt motion;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 187, angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar;

nr 188, angående ett av riksdagen antaget förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 66 och 68 i lagen om val till riksdagen; samt

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphjälpande av folkskoleväsendet inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län samt inom Över-Kalix församling av Norrbottens län;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folkhögskolor samt statsunderstöd åt nämnda skolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt småskoleseminarier m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 111, i anledning av väckta motioner om anslag till bedrivande av upplysningsverksamhet i kommunala ämnen;

nr 112, i anledning av väckt motion om verkställande av undersökning för anläggande av en järnväg Ytterhogdal—Östavall; och

nr 113, i anledning av väckt motion om ökning av manufakturförlagslånefonden;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig tjänst hos skolöverstyrelsen för extra biträdet C. H. Nilsson; och

nr 50, med förslag angående arvodesförhöjning för viss hos riksdagen anställd personal;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i 2 kap. 3 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskälig arrendestegring m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 11 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till epidemilag, ävensom i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för inrymmande i skolundervisningen av upplysning och utbildning i levnadsvett och humanitet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,56 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 7 och den 9 innevarande maj.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Bankdirektör *Axel Hedenlund* lider av influensa, som omöjliggör för honom att infinna sig till riksdagens arbete; på heder och samvete.

Stockholm den 12 maj 1919.

W. Stridsberg,
med. dr.

Anmäldes och godkändes:

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 190, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts under tilläggsstatens för år 1919 sjunde huvudtitel gjorda framställning angående utvidgning av länsstyrelsens i Västerbottens län ämbetslokaler m. m.; samt

bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 191, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande i visst avseende rörande utförsel till Finland av viss mängd affinerat socker.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 583, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt

motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av en fri högskola för de kroppsarbetande folkklasserna, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneregleringen under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikaritsersättningar m. m. anvisade medel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående docentinstitutionen vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvoden åt lektorerna i tyska, franska och engelska språken vid universiteten i Uppsala och Lund;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvoden åt lärare i slaviska språk och i statistik vid universitetet i Lund;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den medicinska undervisningen vid universitetet i Lund;

nr 106, i anledning dels av Kungl. Maj:ts under punkt 45 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen framställda förslag angående anslag till domkapitlens expeditioner, dels ock av Kungl. Maj:ts proposition nr 221 angående provisorisk löneregleringen åt tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande för år 1919 av ytterligare tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer jämte en i ämnet väckt motion;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa löneförhållanden inom hovrätterna och nedre justitierevisionen m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av medel till beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga manliga förbrytare m. m.;

nr 119, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående anslag för beredan-

de av tillfällig förstärkning av Göta hovrätt samt hovrättens över Skåne och Blekinge arbetskrafter;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under andra huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag till driftkostnaderna under år 1918 vid erkända alkoholistanstalten hemmet Gunnarskog;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till täckande av förlust å föreningens för bistånd åt vanföra i Skåne verksamhet; samt

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av kostnader för kol och olja, som åtgått för fri bogsering genom Falsterboleden;

bevillningsutskottets memorial nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 35 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa, för ernående av jämkningar i fördelningen av den kommunala skattebördan erforderliga ändringar i förordningen den 28 okober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av inkomst, dels ock i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående Helgeandsholmens slutliga ordnande; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor jämte sex i ämnet väckta motioner;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1920 för statens domäner ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående kapitalökning för statens domäners fond jämte en i ämnet väckt motion;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för skifteslagsindelning i vissa delar av Kopparbergs län; samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i staten för veterinärhögskolan m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 108—113, bankoutskottets utlåtande nr 48 och memorial nr 50, andra lagutskottets utlåtanden nr 33—38,

jordbruksutskottets utlåtande nr 80 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,13 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.